

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1897.

Andra Kammaren.

N:o 31.

Måndagen den 26 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och bordlades för andra gången statsutskottet utlåtande n:o 52.

§ 2.

Härefter föredrogs statsutskottets memorial n:o 53, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut med afseende å punkterna 1:o, 3:o och 4:o af statsutskottets utlåtande n:o 40 angående föreslagna jernvägsanläggningar för statens räkning.

Beträffande den af utskottet i *punkten 1:o* af nämnda memorial föreslagna voteringsproposition erinrade herr talmannen, att i ja-propositionen förekomme ett tryckfel, till rättande hvaraf näst efter orden »statsbana i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag från Boden» skulle tilläggas orden »till Ytter Morjärv».

Efter det voteringspropositionen, med iakttagande af omförmälda rättelse, blifvit uppläst, blef densamma af kammaren godkänd.

De i *punkterna 2:o och 3:o* föreslagna voteringspropositioner godkändes jemväl.

§ 3.

Efter föredragning vidare af statsutskottets memorial:

n:o 54, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående tilläggs pensioner åt viss personal vid värfvade arméns disciplinkompani efter kompaniets upplösning; och

n:o 55, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i anledning af väckta motioner angående pension för f. d. generallöjtnanten

K. A. Rydings enka Jenny Kristina Rosalia Ryding, f. Pettersson, blefvo de af utskottet i nämnda memorial föreslagna voteringspropositioner af kammaren godkända.

§ 4.

Föredrogs, men blef å nyo bordlagdt sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 9.

§ 5.

Föredrogs härefter bevillningsutskottets memorial n:o 16, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets memorial n:o 14 angående ändring i kongl. förordningen angående stämpelafgiften den 9 augusti 1894.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 6.

Föredrogs och bordlades för andra gången lagutskottets utlåtande n:o 51.

§ 7.

Ordet lemnades härefter till

Herr vice talmannen Danielson, som yttrade: Jag vågar föreslå, att kammaren, på det, om möjligt, Riksdagens arbeten måtte påskyndas, behagade besluta, att nu för andra gången bordlagda statsutskottets utlåtande n:o 52 samt sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 9 finge uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för plenum nästkommande onsdag.

Till hvad herr vice talmannen sålunda hemställt lemnade kammaren sitt bifall.

§ 8.

*Ang. lag för
Sveriges
riksbank.
(Forts.)*

Herr talmannen anmälde härefter till fortsatt behandling särskilda utskottets utlåtande n:o 1, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition n:o 10 med förslag till lag för Sveriges riksbank, äfvensom af herrar F. A. Boström, A. P. Gustafsson och M. Dahn i detta ämne väckta motioner, dels ock Kongl. Maj:ts proposition n:o 28 med förslag till lag med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgifnings-

rätt, så ock angående forum för riksbanken, till ansvarighetslag för fullmäktige i riksbanken samt till ansvarighetslag för ledamöter i styrelserna vid riksbankens afdelningskontor.

*Ang. lag för
Sveriges
riksbank.
(Forts.)*

Deraf förekom nu i ordningen § 14 i det af utskottet under punkten 1 framlagda förslag till lag för Sveriges riksbank.

Denna § godkändes.

§ 15.

Godkändes jemväl.

För § 16 hade utskottet föreslagit följande lydelse:

16 §.

Af en hvar, som sådant önskar, skall riksbanken såväl vid hufvudkontoret som vid afdelningskontoren

a) på deposition afgiftsfritt mottaga penningar att utan räntegodtgörelse återbetalas vid anfordran eller å tid, som vid insättningen bestämmes; skolandet bevis öfver sålunda insatta penningar ställas till viss man;

b) likaledes utan afgift eller räntegodtgörelse mottaga och å giro-räkning föra penningar med förbindelse att vid anfordran tillhålla räkningshafvaren hvad å räkningen inestår.

I sammanhang med girorörelsen må riksbanken vidtaga de anordningar, som kunna finnas erforderliga för underlättande af betalningsutjemningar (clearing).

Dessutom må fullmäktige kunna åt firmor, som hafva vexeldiskontering i riksbanken och ej sjelfva drifva bankrörelse, öppna upp- och afskrifningsräkning mot räntegodtgörelse; äfvensom må räntegörelse kunna af fullmäktige medgifvas för medel, innestående å despositionsräkning, när sådant anses vara med riksbankens fördel förenligt.

Efter uppläsande häraf anförde:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Wersäll: Herr grefve och talman, mine herrar! 16 § handlar, som herrarne veta, om riksbankens inlåningsrörelse och är således en af de viktigaste paragraferna uti lagen. Såsom herrarne finna, skiljer sig den af utskottet föreslagna lydelsen ifrån Kongl. Maj:ts förslag deruti, att utskottet föreslår depositionsinlåning mot ränta och giroräkning mot ränta. Utskottet motiverar detta dermed eller nämner åtminstone i sammanhang med sin motivering, att andra länders centralbanker hafva rättigheter att inlåna penningar mot ränta. Men huruvida sådan inlåning der verkligen eger rum, det nämner icke utskottet. Jag anser mig därför böra meddela, hvad angående den saken är mig bekant.

Ang. lag för
Sveriges
riksbank.
(Forts.)

Sådan inlåning eger icke rum, såvidt jag känner, i de andra nationalbankerna, med undantag möjligen af Italiens — men jag tror väl icke, att det är lämpligt att från sistnämnda lands bankväsende hemta föredöme för hvad vi här böra göra. Vidare är det sant, att enligt sista rapporten från Danmark vid dess centralbank inlånats på deposition mot ränta 34,000 kronor — det är hela affären — men dessa medel utgöras af s. k. köpenhamnska skiftesmedel, som banken är skyldig mottaga på depositionsräkning. Men i våra grannländer för öfrigt, i Norge, Finland, i Tyskland, liksom i England, Frankrike, Spanien, Belgien begagnas icke dylik inlåning; i Finland är den förbjuden. Då således andra banker, i hvilka det icke är förbjudet, att dylik inlåning eger rum, dock icke begagna sig deraf, måste detta betyda något. Jag antager, att det betyder, att de anse sådan belåning icke vara *behöflig* eller icke vara *lämplig* för dessa banker.

Utgående från detta sakförhållande, vågar jag nu ock påstå, att icke heller för vår riksbank eu sådan inlåning skulle vara vare sig *behöflig* eller *lämplig*.

Utskottets hufvudsak för eu sådan inlåning synes vara, att derigenom skulle enligt utskottets mening det syftet befrämjas »att åt riksbanken trygga det inflytande på penningväsendet i landet, som till dettas fromma bör tillkomma denna uteslutande för det allmänna bästa verkande anstalt». Jag kan förstå, att det skälet kan ega någon giltighet under nuvarande förhållanden, då riksbanken endast är *en* bland många andra sedelutgivande banker och då dessa andra banker möjligen af sitt begär efter vinst kunna förledas att släppa ut sina sedlar för att förtjena derpå i alltför hög grad och dervid ej lyssna till de varningssignaler, som af riksbanken gifvas genom höjning af diskontot eller räntan. Under sådana omständigheter kan det vara lämpligt, att riksbanken, för att hindra för långt drifvet utsläppande af sedlar, drager in sina sedlar, för att derigenom tvinga de enskilda bankerna att gå in på riksbankens finanspolitik. Men jag ber herrarne uppmärksamma, att, när riksbanken blir *ensam* sedelutgivande bank, den ju eger ett synnerligen kraftigt medel att reglera penningmarknaden uti rätten att höja diskontot och räntan. Jag är viss om att det medlet är så pass kraftigt, att det verkligen fordras en både varsam och en mycket kunnig hand för att rätt använda detsamma; och ligger det icke i en varsam och kunnig hand, kan det rent af blifva farligt. Detta medel är enligt mitt förmenande tillräckligt. Jag anser således, att det ej är *behöfligt* att hafva en sådan inlåning som deposition mot ränta.

Men jag anser det ej heller vara *lämpligt*.

Hvad är det nemligen riksbanken skall låna in? Jo, naturligtvis blir det så, då det ej finnes andra sedlar att låna in än riksbankens egna, eftersom den ensam är sedelutgivande bank, att riksbanken skall betala för att få dispositionsrätt till någon tid öfver sina egna sedlar. Hvad skall den då göra med dessa sedlar? Jo,

för att ej förlora på denna inlåningsrörelse mot räntegodtgörelse, måste naturligtvis banken utlåna sedlarne mot högre ränta än inlåningsräntan. Men kan det väl, mine herrar, vara lämpligt, att riksbanken, som har till hufvuduppgift att sörja för att rörelsen ständigt har ett lagom stort rörelsemedel och att detta rörelsemedel alltid är lika godt som guld, gifver sig in på en sådan affär? Är det lämpligt, att den söker förtjena på en ränteskilnad på sina egna sedlar? Jag tror det icke. Får rörelsen vara i fred utan våldsamma ingrepp af riksbanken, så blir ju följderna, att, i fall rörelsen genom naturens gång kryper i hop, sedlarne flyta tillbaka till riksbanken på naturligt sätt; och när rörelsen sedan utvidgar sig igen, gå sedlarne åter ut mot det att riksbanken får en lagenlig säkerhet, som bör bestå i korta och lätt realiserbara papper. Men ger sig riksbanken in på affärsspekulationer och försöker att bereda sig vinst på en sådan ränteskilnad, som här är i fråga, så är det nog icke sagdt, att riksbanken kan kommandera goda och bankmessiga säkerheter, utan den riskerar att få sekunda säkerheter, till stor skada för bankens kredit och säkerhet.

Dessutom ber jag, mine herrar, få fästa uppmärksamheten vid att en sådan rörelse otvifvelaktigt skulle verka tyngande, i det den komme att onödigt och oskäligt höja räntan, och det kan ju icke vara lämpligt, att kostnaden för rörelsemedel på detta sätt höjes.

Herrarne finna således, att jag har den uppfattningen, att detta slags inlåning hvarken är nödig eller ens lämplig. Jag är alldeles viss om, att den skall onödigt tynga rörelsen och vara till skada för banken liksom äfven för den allmänna rörelsen.

Hvad jag nu sagt om depositionsräkning, gäller naturligtvis äfven i hufvudsak i fråga om giroräkning mot ränta, ehuru jag villigt erkänner, att den inlåningsrörelse, som utskottet föreslagit, icke kan vara så vansklig som inlåningsrörelse på deposition.

Men när utskottet som skäl för denna girorörelse förebär, att riksbanken derigenom skulle få flera kunder, och synes hysa farhåga för att riksbanken icke skulle få tillräcklig rörelse, om den icke hade denna girorörelse, så tror jag, att utskottet icke tänkt på, att riksbanken skulle blifva den enda sedelutgifvande banken, och att således hvar enda tiokrona af dessa 125 millioner, som visat sig behöfliga för den allmänna rörelsen, ovilkorligen måste tagas från riksbanken, då det icke fins något annat ställe att taga ifrån. Riksbanken blir således nog af med sina sedlar, så att den fara, som utskottet tyckes frukta för, kan ej sägas förefinnas.

Jag är dessutom viss derom, att, äfven om dessa rörelsegrenar icke skulle komma att blifva beslutade, riksbanken i alla fall skall få alldeles tillräckligt att göra, dels genom de ständigt och jemt inflytande sedlarne som likvid för förfallna vaxlar och andra säkerheter, hvilka sedlar strax efteråt å nyo måste utsläppas, emedan rörelsen behöfver dem, och dels genom riksbankens öfriga lagstadgade rörelsegrenar. Dertill kommer äfven, att, efter min öfvertygelse, riks-

Ang. lag för
Sveriges
riksbank.
(Forts.)

banken utan denna inlåningsrörelse skulle få en alldeles tillfredsställande vinst.

Herr Dahn: Skälet, hvarför detta tillägg gjorts, är naturligtvis det, att man med afseende på upp- och afskrifningsmedlen tänkt sig, att en riksbankens vaxelkund, som icke får samma förmåner i riksbanken, som han får i en privat bankinstitution, skall öfverflytta sina affärer till denna. Får han icke denna rätt att inkasta nödiga medel på upp- och afskrifningsräkning mot ränta, såsom han kan få göra i de enskilda bankerna, så öfverflyttar han sina affärer dit. Samma rol kunna äfven kreditiven i riksbanken spela. Nu säger man, att riksbanken ju i alla fall har de enskilda bankinstitutionerna att rediskontera för. Ja, vi hafva, som en talare yttrade i denna kammare i lördags, hvad ledamöterna från denna kammare i det särskilda utskottet beträffar, varit öfverens om, att riksbanken icke skulle blifva en sådan förnämhet, att den skulle så att säga sättas i glasskåp eller, med andra ord, att allmänheten icke skulle kunna komma i förbindelse med den annat än genom de enskilda bankinstitutionerna. Derför hafva vi ansett, att man borde medgifva riksbanken denna rätt. Hvad betydelse den skulle hafva för bankens inkomster, framgår deraf, att utgifterna för år 1896 icke uppgingo till mer än 57,000 kronor, under det att inkomsterna af vaxeldiskonteringen utgjorde öfver en million kronor.

Hvad beträffar den omständigheten, att andra banker i allmänhet icke begagna den rätt, som är medgifven dem, att lemna räntegodtgörelse på å deposition insatta medel, så är förhållandet ju det, att, när man i alla fall medgifvit denna rättighet, innebär, oaktadt rätten icke begagnas, detta likväl ett erkännande deraf, att förhållandena någon gång kunde blifva sådana, att det vore bra, om denna rätt funnes.

Hvad särskildt norska banken beträffar, så är den skyldig att lemna räntegodtgörelse på statsmedel, som insätts i banken. Räntegodtgörelse har äfven stundom användts i den danska banken. Hvad angår den tyska banken, eger äfven denna rättighet att lemna sådan godtgörelse, ehuru det der är föreskrifvet, att sådan ej må lemnas för ett belopp, större än grund- och reservfonderna tillsammans. Men man finner, att det icke är förbjudet för vissa centralbankers styrelse att efter omständigheterna lemna räntegodtgörelse. Och något annat är ju icke heller här i fråga. Utskottet säger, att det går in på, att i regel ränta ej bör lemnas på deposition eller giroräkning, men gör det förbehållet, att fullmäktige må ega rättighet att, när det kan vara med riksbankens fördel förenligt, mot ränta upplåna penningar, enär »det synts utskottet, att möjligheten att lemna räntegodtgörelse för medel, insatta å upp- och afskrifningsräkning, bör i särskilda fall kunna underlätta samarbetet med goda affärshus, som önska att hafva direkt vaxeldiskontering hos riksbanken, hvarjemte riksbankens styrelse i rättigheten att mot ränta mottaga penningar

äfven å deposition har ett medel att vid sidan af och i samverkan med andra sådana, som stå densamma till buds, användas för att åt riksbanken trygga det inflytande på penningväsendet i landet, som till dettas fromma bör tillkomma denna uteslutande för det allmänna bästa.»

Det är sålunda för att icke riksbanken skall blott och bart blifva förläggare för bankirer och privatbanker, utan stå i direkt förbindelse med våra största affärshus, som denna förmån skulle af fullmäktige kunna medgifvas dylika affärshus. Detta är skälet, hvarför denna kammares representanter i utskottet tagit in ett sådant tillägg, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Friesen: Jag skall i likhet med den föregående ärade talaren på skånebanken bedja att få yrka bifall till utskottets förslag oförändradt.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nämnde, att utskottet föreslagit depositionsräkning mot ränta samt upp- och afskrifningsräkning mot ränta. Så är emellertid, strängt taget, icke förhållandet, utan det är så, att utskottet föreslagit *rättighet* för *fullmäktige* att medgifva ränta för medel, insatta på depositionsräkning eller på upp- och afskrifningsräkning; deremot har utskottet icke föreslagit någon rättighet för *allmänheten* att få ränta för deponerade eller på upp- och afskrifningsräkning insatta medel. Detta är en väsentlig skillnad, som jag ber att få framhålla.

Så har det blifvit sagdt att, om också andra nationalbanker hade rättighet att godtgöra ränta vid upp- och afskrifnings- eller depositionsräkning, de likväl icke begagnade sig af denna rättighet. Ja, det kan väl hända, att så är i väsentlig mån förhållandet, men det finnes i alla fall för bankstyrelserna rättighet att lemna ränta för dylika medel, och jag tror till och med, att de icke öfverallt upphört att begagna sig af den rättigheten. Hvad beträffar särskildt tyska riksbanken, upphörde den icke dermed, förrän den på annat håll skaffat sig ersättning. Förhållandet är nemligen det, att den tyska riksbanken får en stor del af sitt driftkapital genom på giroräkning insatta pengar. Den 15 nästlidne april voro der på giroräkning inestående 422 millioner riksmark. När banken kom till sådant resultat, upphörde den att lemna ränta på depositions- eller giroräkning; den kunde ju få pengar på giro utan ränta till så afsevärdt belopp. Hur har den då kunnat förskaffa sig så mycket af på giroräkning konstant inestående medel? Jo, derigenom att den af sina vaxelkunder fordrat, det de skulle ständigt hafva ett visst belopp inestående i banken på giro, endast för att få åtnjuta fördelen att vara bankens vaxelkunder. Det är häraf tydligt, att tyska riksbanken för dem, som hafva pengar insatta på giroräkning, beredt annan fördel än räntegodtgörelse. Den har i allt fall detta stora inlånade belopp, med hvilket den till väsentlig del rör sig, och det är således inte sant, när man säger, att den tyska riksbanken icke rör sig med inlå-

Ang. lag för
Sveriges
riksbank.
(Forts.)

nade medel. Den rör sig tvärtom i ganska vidsträckt omfattning med sådana, ehuru den begagnat sig af ett annat sätt för att få folk att sätta in penningar i banken än genom att lemna ränta.

Nu är här emellertid icke fråga om att med sådana medel, som af riksbanken skulle kunna inlånas mot ränta, drifva några affärer. Utskottet har uttryckligen betonat detta, och jag kan icke heller se, att vare sig nu eller i framtiden skulle för fullmäktige finnas någon frestelse dertill. Ty, såsom herr statsrådet och chefen för finansdepartementet anmärkte, om de skulle vilja drifva affärer med inlånade medel i någon vidsträcktare omfattning, så skulle det icke vara möjligt för dem att nöja sig endast med prima säkerheter. Men hvarför skulle väl fullmäktige vilja riskera att taga dåliga säkerheter för att sedan sjelfva kanske få sota för det? De hafva ingen fördel af det, utan endast risk att misslyckas i sina spekulationer. Jag kan således icke finna något skäl till farhåga för att fullmäktige skulle i framtiden komma att missbruka detta medel.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet anförde, att utskottet sagt, det hufvudändamålet med ifrågavarande tilläggsförslag vore att derigenom trygga riksbankens inflytande på penningställningen. Detta är visst icke förhållandet, ty nog kan detta inflytande vara tryggt ändå, utan ändamålet är att *utom* de andra medlen få ännu *ett nytt*, som kan trygga bankens inflytande på penningställningen. När man således kan få ett nytt medel för att uppfylla ett godt ändamål, utan att derigenom riskera någonting, hvarför skulle man då fransäga sig detta medel? Det har här sagts af herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att, när inga andra sedlar än riksbankens kunna komma ut i rörelsen, riksbanken derigenom hade det medel, som behöfdes för att utöfva inflytande på penningställningen. Jag vill icke förneka det. Men är det därför sagdt, att detta medel alltid bör i främsta rummet användas? Vi kunna tänka oss, att den obegagnade sedelutgifningsrätten sjunker ned, så att det börjar se farligt ut. Hvad har då riksbanken att göra? Jo, att minska utlåningen på ett eller annat sätt; detta är *ett* medel som går an, och herr finansministern har också antagit, att detta skulle användas. Men om banken då också har det andra sättet att tillgå, eller att bevilja ränta på inlånade medel, så är frågan den: hvilket är fördelaktigare, att minska utlåningen eller att bevilja ränta på inlånade medel? Att minska utlåningen kan komma att kännas ganska tungt i landet; det kan verka såsom en »strykning». Deremot kan det hända, att det kännes mycket mjukare, om man i stället ökar marginalen emellan utelöpande sedlar och sedelutgifningsrättens gräns genom att bevilja ränta på inlånade medel. Att uti dylika praktiska frågor vilja afskära vissa medel och uttryckligen föreskrifva andra, då man omöjligen kan se, hur penningställningen kommer att under kommande tiders alla vexlingar gestalta sig, är icke praktiskt. Men det är med detta ungefär som med latinets i skolfrågan: det har blifvit en dogm för alla rättrogna — och *det här* är latin-

dogmen i bankfrågan, nemligen att en centralbank icke får taga emot penningar på ränta. Detta har så gått in i uppfattningen hos det ringa fåtal, som teoretiskt sysslar med bankfrågor, att det för dem blifvit en dogm, och lika ogerna, som skolfackmännen släppa latin i skolfrågan, lika ogerna släppa bankfackmännen detta latin i bankfrågan.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nämnde sedan, att han ansåge, det mottagandet af penningar på upp- och afskrifning icke vore så vanskligt som mottagandet af penningar på depositionsräkning. Ja, detta kan ju bero på, ur hvilken synpunkt man ser saken. Genom att tillåta insättande af penningar på upp- och afskrifningsräkning ger man emellertid allmänheten ett medel att när som helst taga ut penningar ur riksbanken och på så sätt hota riksbankens kassatillgångar kraftigare. Det förefinnes i visst afseende större fara för riksbanken i de medel, som ögonblickligen kunna uttagas, än i de medel, hvilka först efter en längre tids uppsägning kunna derifrån uttagas. Från denna synpunkt sedt är det således för riksbanken vanskligare att hafva större belopp insatt på upp- och afskrifningsräkning än på depositionsräkning.

Ja, herr talman, jag skall, såsom jag redan i början gjorde, bedja att får yrka bifall till utskottets förslag oförändradt.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Wersäll: Det är ju alldeles gifvet, såsom den siste ärade talaren nämnde, att det för en bank kan vara farligare att hafva mera penningar inestående på upp- och afskrifningsräkning utan uppsägningstid än på deposition med lång uppsägningstid. Men jag har heller icke sagt, att mottagande af penningar på upp- och afskrifningsräkning skulle under *alla* förhållanden vara mindre farligt än mottagandet af sådana på depositionsräkning, utan jag har endast sagt det, att med den ringare utsträckning, som utskottet här ifrågasatt för upp- och afskrifningen, denna torde vara mindre vanskligen än deposition af penningar till betydliga belopp och mot räntegodtgörelse, hvarigenom man förledes att gifva sig in i allt för stora affärsföretag och med ett temligen våldsamt medel drifva in riksbankens sedlar.

Hvad beträffar den ärade talarens yttrande, att förbud för banken att mottaga penningar mot ränta skulle vara latin för de rättrogna i bankfrågan och att det för praktiskt anlagda män skulle vara alldeles klart — eller något sådant — att det vore origtigt att föra ett sådant tal, som jag här gjort, så vill jag emot honom säga, att jag, som nu icke är någon bankman — och jag säger rent ut, att detta icke är något gifvet vilkor för att beklåda den plats, jag nu innehar — dock försökt sätta mig in i denna fråga, och jag vet. att jag i min nu uttalade åsigt har det allra bästa sällskap. Jag skulle kunna räkna upp många af våra förnämsta bankauktoriteter, hvilka gifvit mig stöd för det uttalande jag gjort, bland andra bankmän, hvilka mycket länge suttit i riksbankens styrelse och af hvilka jag särskildt vill framhålla bankens mest framstående representant på detta område,

Ang. lag för
Sveriges
riksbank.
(Forts.)

och som längre än någon annan åtnjutit Riksdagens förtroende såsom fullmäktig. Alla dessa hafva haft precis samma åsigter som dem jag nu uttalat.

Hvad jag för öfrigt vill betona, det är, att formuleringen af denna paragraf verkligen kan komma att fresta en bankstyrelse, som icke har så stor erfarenhet, att gifva sig in på affärer, som icke äro sunda. Det är denna fara, som jag velat framhålla.

Härmed var öfverläggningen slutad. Paragrafen godkändes.

§§ 17—21.

Godkändes.

§ 22 var så lydande:

22 §.

Riksbanken må ej deltaga i eller drifva annan rörelse än den, som i denna lag är riksbanken uttryckligen medgifven; ej heller må riksbanken ega andra fastigheter än dem, som äro afsedda för inrymmande af riksbankens kontor, *samt dem, som finnas nödiga för pappers-tillverkningen och tryckerirörelsen.*

För riksbankens fordran pantsatt eller utmätt fast eller lös egendom, som försäljes å auktion, dervid riksbankens rätt kan vara beroende, må riksbanken vara oförhindrad att inropa; *dock skall den egendom åter afyttras, när så pröfvas lämpligt och i hvarje fall när det utan förlust kan ske.*

Efter föredragning häraf anförde:

Herr Bäckgren: Såvidt jag förstår, innehåller denna paragraf en bestämmelse, hvarigenom riksbanken hindras att ega någon annan fastighet än som är nödvändig för riksbankens rörelse, och ej heller får enligt denna paragraf riksbanken drifva någon annan rörelse än som uttryckligen i denna lag medgifvits.

Jag tror, att, om denna paragraf antages i oförändradt skick, bestämmelserna i densamma kanske skulle blifva alltför snäva och stränga för riksbanken. Förhållandet är ju, att riksbanken på många ställen redan har inköpt och, efter hvad jag tror mig veta, står i begrepp att på åtskilliga andra ställen inköpa tomter, der banken ämnar uppföra lämpliga lokaler för afdelningskontor. Nu tror jag mig också veta, att fullmäktige i riksbanken skulle anse det vara för banken fördelaktigt och för dem göra det möjligt att på bästa sätt tillgodogöra sig dessa tomter, som i allmänhet hafva ett mycket godt läge och till följd deraf betingat ett jemförelsevis högt pris, om banken kunde, när dessa tomter skola bebyggas, sättas i tillfälle att der äfven anskaffa lokaler åt statens andra inrättningar i de respektive

landsortsstäderna, åt postkontoren, telegraf- och telefonanstalterna. Men om banken skulle bygga husen med fästadt afseende härå, så skulle de ju blifva något större än som vore absolut nödvändigt för inrymmande af sjelfva bankkontoren. Tomternas läge och omgifningar torde äfven i många fall gifva anledning till, att ett något större eller något högre hus derå uppfördes, än hvad som är absolut nödvändigt för att inrymma sjelfva banklokalerna. Skulle nu denna paragraf antagas med den ordalydelse, som utskottet föreslagit, så skulle riksbanken derigenom blifva förhindrad att hyra ut ett rum eller en våning, som funnes till öfverlopps, och jag har därför tagit mig friheten att fästa uppmärksamheten å de stränga bestämmelserna i denna paragraf, för den händelse kammaren skulle önska att återremittera densamma i syfte att få innehållet ändradt i den riktning jag antydt.

Jag vågar därför, herr talman, yrka återremiss af den nu föredragna paragrafen.

Herr Holmgren i Hillebola: Med anledning af hvad talaren på örebrobanken yttrade, vill jag påpeka, att paragrafen har af utskottet blifvit förändrad derhän, att i stället för stadgandet i Kongl. Maj:ts förslag, att riksbanken icke skulle få ega några andra fastigheter än sådana, som äro *nödiga* för inrymmande af riksbanken, det nu i utskottets förslag heter, att riksbanken ej får ega andra fastigheter, än sådana som äro *afsedda* för inrymmande af riksbankens lokaler. Det är ju tydligt, att en byggnad, som är afsedd för inrymmande af ett riksbankens afdelningskontor, icke alltid kan i en större stad byggas så låg, att man i densamma endast har utrymme för bankkontoret, utan man måste ju vid byggandet taga hänsyn till den byggnadsordning, som är uppgjord för den stad, der kontoret anlägges, och såsom denna paragraf nu är affattad, lägger den icke något hinder i vägen för att bygga ett ändamålsenligt hus, blott detta är afsedt att inrymma bankkontoret; dessutom bör väl riksbanken tillgodogöra sig en inköpt tomt på bästa sätt. Riksbanken komme ju aldrig att ega ett sådant hus, om det ej behöfdes för afdelningskontorets lokaler. Jag anser alltså, att med den lydelse, den föredragna paragrafen har enligt utskottets förslag, man mycket väl kan bygga huset sådant det nödvändigt behöfver byggas och med iakttagande af den byggnadsordning, som är gällande för den stad, der det anlägges, äfven om härigenom huset skulle komma att blifva större, än för bankkontorets behof är oundgängligen nödvändigt.

Under sådana förhållanden tillåter jag mig yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, blef paragrafen af kammaren godkänd.

Ang. lag för
Sveriges
riksbank.
(Forts.)

Rubriken till kap. III, §§ 23—26, rubriken till kap. IV samt §§ 27—35.

Godkändes.

För § 36 hade utskottet föreslagit följande lydelse:

§ 36.

Till sådana ärenden hos riksbanken, hvilka böra hemliga hållas, räknas, utom diskonterings-, låne- och kreditivärenden samt andra ärenden, som röra kunders förhållanden till riksbanken, fullmäktiges öfverläggningar och beslut i de ärenden, som omförmälas i 11 § samt 12 § mom. a) och b) af denna lag, åtgärder till vidmagthållande af metalliska kassan samt frågor om sättet för tillverkning af bank-sedlar:

Öfverläggningar och beslut i sådana frågor skola upptagas i särskildt protokoll, hvars innehåll ej må yppas, förr än Riksdagens bankoutskott, dess revisorer eller fullmäktige i riksbanken anse sådant kunna ske utan skada för riksbanken.

Herr Zetterstrand begärde ordet och yttrade: Herr talman, mine herrar! I denna paragraf förekommer ett uttryck, som synes mig icke riktigt väl valdt i formelt hänseende. Det står taladt om »Riksdagens bankoutskott, dess revisorer eller fullmäktige i riksbanken». Detta kunde tydas så, som om det vore fråga om bankoutskottets revisorer i stället för, såsom gifvet är, Riksdagens revisorer.

Anmärkningen är af mycket ringa betydelse. Men då det är fråga om ett lagstadgande, så måste ordalagen vara tydliga, och jag tror, att de blifva tydliga, om man tager bort ordet »dess». I anledning deraf hemställer jag, att sista stycket i paragrafen måtte ändras derhän, att det kommer att stå: Riksdagens bankoutskott, revisorer eller fullmäktige i riksbanken.

Herr von Friesen anförde: Jag undrar, herr talman, om ens detta uttryck är riktigt; enligt detta blir det ju också fråga om endast Riksdagens fullmäktige i riksbanken. Men då det nu kan hända, att det kommer att finnas icke blott Riksdagens fullmäktige utan äfven en annan fullmäktig i riksbanken, så tror jag, att uttrycket icke är riktigt. Då blefve det bättre att säga så: »förr än Riksdagens bankoutskott eller Riksdagens revisorer eller fullmäktige i riksbanken anse sådant kunna ske utan skada för riksbanken.»

Någon betydelse har saken i allt fall icke, och jag har därför icke något yrkande.

Herr Zetterstrand: Med anledning af den anmärkningen, att det kan hända, att Konungen också får en fullmäktig i riksbanken,

så hemställer jag, att denna paragraf måtte återremitteras, såsom det skett med åtskilliga paragrafer förut. Jag yrkar således återremiss.

*Ang. lag för
Sveriges
riksbank.
(Forts.)*

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter det propositioner af herr talmannen gifvits å hvartera af de qvarstående yrkandena, godkändes paragrafen med den lydelse, som af utskottet föreslagits.

§§ 37 och 38, rubriken till kap. V samt §§ 39 och 40.

Godkändes.

Härefter föredrogs § 41, så lydande:

Kongl. Maj:ts förslag.

Utskottets förslag.

Utan hinder af föreskriften i 3 §, att riksbanken ensam är berättigad att utgifva banksedlar, ega enskilda banker att intill utgången af år 1903 utgifva egna sedlar; och är riksbanken pliktig att åt dessa banker inrymma de förmåner, som här nedan omförmålas.

Jemlikt lagen med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgifningsrätt, så ock angående forum för riksbanken, ega enskilda banker att intill utgången af år 1903 utgifva egna sedlar; och är riksbanken pliktig att åt dessa banker inrymma de förmåner, som här nedan omförmålas.

Från början af år 1899 till utgången af år 1903 eger enskild bank, som, efter minst tre månader förut hos chefen för finansdepartementet derom gjord anmälan, afstått från sin rätt att utgifva egna sedlar samt icke indragit något af sina den 1 januari 1896 befintliga afdelningskontor, att hos riksbanken, mot säkerhet som af dess fullmäktige godkännes, begagna kassakreditiv till det belopp, hvar till dess utelöpande sedlar vid sistnämnda tidpunkt uppgingo, utan erläggande af kreditivavgift och mot ränta, som icke må sättas högre än till två för hundra om året.

Från början af år 1899 till utgången af år 1903 eger enskild bank, som, efter minst tre månader förut hos chefen för finansdepartementet derom gjord anmälan, afstått från sin rätt att utgifva egna sedlar samt icke indragit något af sina den 1 januari 1896 befintliga afdelningskontor, att hos riksbanken, mot säkerhet, som af dess fullmäktige godkännes, begagna kassakreditiv till det belopp, hvar till dess utelöpande sedlar vid sistnämnda tidpunkt uppgingo, utan erläggande af kreditivavgift och *mot ränta, två procent lägre än gällande tre månaders vexeldiskonto, dock ej under två för hundra om året.*

Då sådan anmälan, som ofvan är nämnd, inkommit till chefen för finansdepartementet, skola fullmäktige i riksbanken ofördröjligen derom underrättas.

Då sådan anmälan, som ofvan är nämnd, inkommit till chefen för finansdepartementet, skola fullmäktige i riksbanken ofördröjligen derom underrättas.

Ang. lag för
Sveriges
riksbank.
(Forts.)

Kongl. Maj:ts förslag.

Från början af år 1904 till utgången af år 1908 eger enskild bank, som icke indragit något af ofvanberörda afdelningskontor, att, intill sextio procent af förut omförmälda belopp, i riksbanken rediskontera vexlar af sådan beskaffenhet, som i 13 § a) af denna lag sägs, mot diskonto, icke öfverstigande två tredjedelar af det eljest i riksbanken gällande.

Har enskild bank, när, enligt hvad nu är sagdt, kreditiv- eller rediskonteringsrätt eljest skulle för densamma inträda, indragit eller indrager den derefter något af sina den 1 januari 1896 befintliga afdelningskontor, beror det af Konungen att, med fästadt afseende å det eller de indragna kontorens omfång och betydelse för den allmänna rörelsen bestämma, huruvida den sålunda skedda indragningen må föranleda, att kreditiv- eller rediskonteringsbeloppet ned-sättes eller att banken uteslutes från all rätt till kreditiv eller rediskontering.

Den rätt till kassakreditiv och till rediskontering, hvarom här ofvan förmåles, bibehålles äfven der enskild bank blifvit ombildad till bankaktiebolag.

Beträffande denna § hade reservationer anmälts:

af herr *Nylander*; samt

af herr *Dahn*, med hvilken herrar *Holmgren* i Hillebola och *Hedgren* instämt, och hvilken yrkat, att ifrågavarande § måtte erhålla följande ändrade lydelse:

»Jemlikt lagen med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgifningsrätt, så ock om forum för riksbanken ega enskilda banker att intill utgången af år 1903 utgifva egna sedlar.

Från början af år 1899 till utgången af år 1903 eger enskild bank, som, efter minst tre månader förut hos chefen för finans-

Utskottets förslag.

Från början af år 1904 till utgången af år 1908 eger enskild bank, som icke indragit något af ofvanberörda afdelningskontor, att, intill sextio procent af förut omförmälda belopp, i riksbanken rediskontera vexlar, som af fullmäktige godkännas, mot diskonto, icke öfverstigande två tredjedelar af det eljest i riksbanken gällande.

Har enskild bank, när, enligt hvad nu är sagdt, kreditiv- eller rediskonteringsrätt eljest skulle för densamma inträda, indragit eller indrager den derefter något af sina den 1 januari 1896 befintliga afdelningskontor, beror det af Konungen att, med fästadt afseende å det eller de iudragna kontorens omfång och betydelse för den allmänna rörelsen, bestämma, huruvida den sålunda skedda indragningen må föranleda, att kreditiv- eller rediskonteringsbeloppet ned-sättes eller att banken uteslutes från all rätt till kreditiv eller rediskontering.

Den rätt till kassakreditiv och till rediskontering, hvarom här ofvan förmåles, bibehålles äfven der enskild bank blifvit ombildad till bankaktiebolag.

departementet derom gjord anmälan, afstått från sin rätt att utgifva egna sedlar samt icke indragit något af sina den 1 januari 1896 befintliga afdelningskontor, att intill det belopp, hvartill dess utelöpande sedlar vid sistnämnda tidpunkt uppgingo, i riksbanken rediskontera vaxlar, som af fullmäktige godkännas, mot diskonto, icke öfverstigande två tredjedelar af det eljest i riksbanken gällande.

Då sådan anmälan etc. (lika med Kongl. Maj:ts förslag).

Enskild bank, som icke indragit något af ofvanberörda afdelningskontor, eger att från början af år 1904 till utgången af år 1908 intill sextio procent af förut omförmälda belopp åtnjuta enahanda rediskonteringsförmån, som ofvan sägs.

Har enskild bank, när, enligt hvad nu är sagdt, rediskonteringsrätt eljest etc. — — — att rediskonteringsbeloppet nedsättes eller att banken uteslutes från all rätt till rediskontering.

Den rätt till rediskontering, hvarom etc. (lika med Kongl. Maj:ts förslag).»

I fråga härom anförde:

Herr Nylander: Herr talman! Såsom herrarne af betänkanDET finna, har jag vid denna paragraf blifvit antecknad såsom reservant, och anledningen dertill är den, att jag hyser den mening, att det vore välbetänt, om man här kunde gå en medelväg emellan utskottets hemställan och hvad herr Dahn i sin vid denna paragraf afgifna reservation yrkat.

Utskottet vill medgifva enskilda banker rättighet att hos riksbanken, »mot säkerhet, som af dess fullmäktige godkännes, begagna kassakreditiv till det belopp, hvartill deras utelöpande sedlar den 1 januari 1896 uppgingo utan erläggande af kreditivafgift och mot ränta, två procent lägre än gällande tre månaders vaxeldiskonto, dock ej under två för hundra om året». Herr Dahn deremot vill icke, såsom framgår af hans reservation, tillägga någon sådan rättighet åt enskilda banker, utan endast medgifva, att enskild bank »intill det belopp, hvartill dess utelöpande sedlar den 1 januari 1896 uppgingo, må ega att i riksbanken rediskontera vaxlar, som af fullmäktige godkännas, mot diskonto, icke öfverstigande två tredjedelar af det eljest i riksbanken gällande.» För min del har jag hyst betänkligheter mot att alldeles utestänga de enskilda bankerna från rättigheten att begagna dylika kassakreditiv i riksbanken, i synnerhet som det, enligt min tanke, ingalunda borde vara med riksbankens fördel oförenligt, om dylika räntebärande lån fingo från riksbanken utlemnas, då säkerheten för desamma i alla händelser skall vara fullt god och af prima sort. Derjemte skulle sjelfva öfvergången af sedelutgifningen från de enskilda bankerna till riksbanken otvifvelaktigt derigenom underlättas och försiggå mera varsamt, i det att den då kunde ske successivt och så småningom under årens lopp. Men då det skulle kunna inträffa, att, om utskottets förslag oförändradt antoges, alla de enskilda

Ang. lag för
Sveriges
riksbank.
(Forts.)

bankerna på en gång komme att göra anspråk på att erhålla dylika kassakreditiv och att genast vilja lyfta hela kreditivbeloppet, i hvilket fall riksbanken skulle stå redo att på en gång utbetala dessa 60 millioner kronor, hvartill beloppen vid ifrågavarande tidpunkt uppgingo, och då detta möjligen skulle kunna ställa riksbanken i något bryderi, så anser jag för min del nödvändigt, att dessa kreditivlån begränsas antingen till en viss fixerad summa eller till de belopp, som motsvara de enskilda bankernas utelöpande 10-kronesedlar vid ifrågavarande tidpunkt den 1 januari 1896, hvarjemte det skulle bestämmas, att uttag på dessa kreditiv skulle få ske endast i den mån och till de belopp, hvartill de enskilda bankerna genom den officiella statistiken för hvarje månad visade, att de i verkligheten indragit sina 10-kronesedlar. Jag tror, att ett lagstadgande i denna riktning såväl för riksbanken och de enskilda bankerna som från allmänhetens synpunkt vore ganska lämpligt. Derigenom skulle äfven ett annat, särskildt inom denna kammare ofta uttaladt, önskemål vinnas, nemligen att de enskilda bankernas 10-kronesedlar först komme att dragas ur den allmänna rörelsen. Genom en dylik begränsning af dessa kreditiv och rättigheten att taga ut på desamma tror jag äfven, att de betänkligheter, som man från åtskilliga håll hyst mot dessa kreditivkontrakts femårighet, skulle i betydlig mån häfvas. Bestämmelsen om femårskreditiven är ju för öfrigt af öfvergående art.

Då nu Första Kammaren antagit utskottets förslag oförändradt, så torde det vara bäst, att Andra Kammaren ansluter sig till herr Dahns reservation, ty jag vågar hoppas, att en blifvande sammanjemkning möjligen skall kunna ske i den af mig antydda riktningen. Dock skulle jag beträffande herr Dahns reservation vilja hemställa, att fjerde stycket, som lyder: »enskild bank, som icke indragit något af ofvanberörda afdelningskontor, eger att från början af år 1904 till utgången af år 1908 intill sextio procent af förut omfördälda belopp åtnjuta enahanda rediskonteringsförmån, som ofvan sägs», måtte utgå. Det kan ju vara onödigt att redan nu fastslå bestämmelser om huru öfvergången skall ske under åren 1904 till och med 1908, och det kan vara tids nog att frändeles härom fatta beslut.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till herr Dahns reservation med uteslutande af fjerde stycket.

Herr Dahn: Meningen med detta stadgande är ju att underlätta öfvergången till sakernas nya tillstånd, i fall de enskilda bankernas sedlar komma att indragas. Och då detta kan ske på det sätt jag föreslagit, utan att man behöfver att under dessa fem år såsom sekundär sedelbeteckning använda femåriga kreditivfordringar, så synes det mig, att detta är ett skäl för att antaga reservationen. Men jag har alldeles icke något emot det förslag, som herr Nylander framstälde, att stryka fjerde stycket, så mycket mera som jag tror, att det förslag, som han framställt, eller något liknande nog kan läggas till grund för en sammanjemkning; och då är det möjligt, att

det är alldeles nödvändigt, att just detta stycke, som herr Nylander talade om, icke står der. Jag instämmer således i herr Nylanders yrkande om bifall till reservationen med uteslutande af fjerde stycket.

*Ang. lag för
Sveriges
riksbank.
(Forts.)*

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, godkändes paragrafen med den lydelse, som af herr Nylander under öfverläggningen föreslagits.

§ 42 var enligt utskottets förslag, så lydande:

§ 42.

Under tiden från början af år 1899 till utgången af år 1903 må bland de tillgångar, som enligt 7 § skola motsvara riksbankens sedelutgifning utöfver det enligt 6 § medgifna belopp, inberäknas jemväl sådan kreditivfordran hos enskild bank, hvarom i 41 § för-
mäles.

Jemväl beträffande denna § hade reservationer afgifvits:

af herr *Nylander*; samt

af herr *Dahn* och hans förutnämnde medreservanter, hvilka yrkat, att ifrågavarande § måtte ur lagen utgå.

Efter föredragning af paragrafen anförde

Herr von Friesen: Efter det beslut, som nu är fattadt rörande 41 §, är det ju gifvet, att denna paragraf måste af kammaren afslås.

Jag hemställer alltså om afslag på 42 paragrafen i enlighet med herr Dahns reservation.

Vidare yttrades icke. Paragrafen afslogs.

§ 43 äfvensom *rubrikerna till så väl kap. VI som till lagförslaget i dess helhet*

Godkändes.

Slutligen och med godkännande af den af utskottet, uti dess i förevarande punkt gjorda *hemställan*, intagna förutsättning, förklarades samma hemställan i öfrigt vara, genom kammarens beslut i fråga om utskottets förslag till lag för Sveriges riksbank, besvarad.

Uti *punkten 2*, som härefter föredrogs, hemställde utskottet, att Kongl. Maj:ts proposition med *förslag till lag med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgifningsrätt, så ock angående forum för riks-*

banken, till ansvarighetslag för fullmäktige i riksbanken samt till ansvarighetslag för ledamöter i styrelserna vid riksbankens afdelningskontor, måtte bifallas.

Herr Dahn begärde ordet och yttrade: Jag skall be att få föreslå,

att Riksdagen, under förutsättning af Kongl. Maj:ts bifall till en med anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 10 och i ämnet väckta motioner af Riksdagen för dess del antagen lag för Sveriges riksbank, måtte för sin del antaga en lag med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgifningsrätt, så ock angående forum för riksbanken, af enahanda lydelse som Kongl. Maj:ts härom framlagda förslag,

äfvén som att Riksdagen måtte bifalla Kongl. Maj:ts proposition n:o 28, så vidt angår deri intagna förslag till ansvarighetslag för fullmäktige i riksbanken och till ansvarighetslag för styrelserna vid riksbankens afdelningskontor.

Herr von Friesen anförde: Herr talman! Jag skall be att få instämman i det af den föregående ärade talaren gjorda förslaget. Som herrarne finna, har Kongl. Maj:t i sin proposition uppställt såsom förutsättning, att Riksdagen skulle bifalla Kongl. Maj:ts nädiga proposition den 9 januari 1897 med förslag till lag för Sveriges riksbank etc.

Kongl. Maj:t har således uppställt såsom förutsättning bifall till den af honom föreslagna lagen för Sveriges riksbank. Nu är det, huru det än går vid sammanjemkningen, icke troligt, att Kongl. Maj:ts förslag blir af Riksdagen bifallet, och derfor kan man väl icke hafva detta förslag såsom förutsättning för bifall till förslagen till lag med vissa bestämmelser om riksbankens sedelutgifningsrätt, så ock angående forum för riksbanken, utan man får, såsom den ärade talaren yrkade, hafva såsom förutsättning för bifall till denna lag, att Riksdagen och Kongl. Maj:t slutligen enas om ett förslag till lag för Sveriges riksbank.

På denna grund, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till herr Dahns förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, och efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, biföll kammaren det af herr Dahn framställda yrkande.

§ 9.

Efter föredragning vidare af lagutskottets utlåtande n:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om beräkning i vissa fall af tid, som afses i förordningen angående patent,

i lagen om skydd för varumärken och i lagen om skydd för vissa mönster och modeller, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 10.

I ordningen förekom dernäst lagutskottets utlåtande n:o 49, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till viss ändring i förordningen angående inteckning i fast egendom m. m.

*Angående
utarbetande
af förslag
till viss
ändring i
intecknings-
förordningen.*

Uti begärda, inom Andra Kammaren afgifna motion, n:o 25, hade herr *A. Olsson* i Ornakärr hemställt, att Riksdagen måtte besluta att hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar eller tillägg i kongl. förordningen om inteckning i fast egendom af den 16 juni 1875 och i utsökningslagen af den 10 augusti 1877, att husegares hus, som blifvit uppfördt å jordtomt, köpt från intecknad egendom, och hvilken egendom för skuld å exekutiv auktion försäljes, måtte från försäljningen blifva skyddadt.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr *Olsson* i Ornakärr: Herr talman, mine herrar! Lagutskottet, som afstyrkt bifall till min motion, erkänner förefintligheten af de olägenheter, som jag har påpekat. Derefter angifver utskottet, att enligt nu gällande lagbestämmelser kan en lägenhetsinnehafvare skydda sig från faran att få sin lägenhet såld för stamhemmanets inteckning, genom att låta döda densamma i hvad den afser hans jordtomt, men utskottet medgifver, att det ofta torde vara svårt att erhålla inteckningshafvarens samtycke dertill, samt att dödande af inteckning derjemte är förenadt med stort besvär, hvarför en befrielse för en lägenhet från stamhemmanets inteckningar icke så ofta torde komma till användning.

Dessa förhållanden, synes mig, borde hafva manat lagutskottet antingen att bifalla motionen eller att föreslå någon lagförändring i syfte att förekomma eller minska de erkända olägenheterna. Detta har dock icke utskottet gjort.

Utskottet framhåller nödvändigheten af att inteckningsegarnes säkerhet skall behållas orubbad samt faran af att minska den svenska fastighetskrediten. Motionen afser icke att rubba intecknings-egarens säkerhet, den afser endast att husegares lagligen förvärfvade egendom må blifva skyddad mot orättvisa angrepp af intecknings-egaren. Denne har gäldenärens jordegendom och åbyggnader i pant

*Angående
utarbetande
af förslag
till viss
ändring i
intecknings-
förordningen.
(Forts.)*

för sin fordran. Kan icke gäldenären betala, så är det rättvist, att det, som tillhör honom, försäljes, men icke är det rättvist att försälja en husegares hus för att betäcka gäldenärens skuld.

Om de rättsgrunder, på hvilka lagstadgandet är bygd, att lägenhetsegares hus må säljas för jordegarens skuld, har icke utskottet lemnat någon upplysning, så vida den icke skall ligga i anförandet af lagen af den 24 maj 1895. Är detta meningen, så vill det med andra ord säga: sedan Riksdagen 1895 upptagit den grundsatsen, »att till jorden höra de på densamma uppförda husen», om än jordegaren aldrig bekostat ett öre på deras uppförande, så är detta rätt, och flera bevis behövas ej för den saken. Som ett skäl för afslag af motionen säger utskottet, att ett bifall till motionen skulle icke bereda lägenhetsinnehafvarne några större fördelar, och tillägger: »kostnaden för flyttning af husen å en lägenhet torde ofta uppgå till en stor del af dess värde». Hvad känedom och erfarenhet utskottet har i denna sak, vet jag icke, men det vet jag, att från den del af Skåne, der jag framlefvat mina flydda år, är det förhållandet, att kan blott en arbetare köpa sig ett hus till afflyttning eller materialier till ett hus, så bruka grannar och vänner göra honom den tjänsten att skjutsa materialierna till byggnadstomten och att delvis uppföra huset utan någon betalning. Utskottet framhåller vidare ett annat skäl för afslag å motionen, nemligen, att den säkerhet, ett hemman erbjuder för gäldande af inteckningar i detsamma, skulle minskas, om motionen bifölles, derest t. ex. en del af egenomens åkerjord afsöndrades till lägenheter och å dessa hus uppfördes. Äfven i denna del har jag en annan åsigt än utskottet. Stundom säljes oodlad mark till hustomter, och jag kan icke tro, att den blir försämrad eller dess värde förminskadt genom att den odlas och bebygges, och då åker eller odlad mark användes till hustomt och trädgård, har jag aldrig hört, att jorden derigenom mister något af sin växtkraft eller förlorar i värde; tvärtom visar den sig erhålla en större växtkraft och frambringa rikare skördar, när den sedan brukas som åkerjord. Utskottet menar, att sådan jord med stor kostnad åter kan bringas i kultur. För att förekomma någon kostnad för jordegaren, kunde man lagstadga, att när en husegare bortflyttade huset, han då också skulle borttaga husets stengrund jemte alla på jordtomten växande träd, så skulle derigenom jordegaren slippa all kostnad för tomtens rödjande. Utskottet ser stora svårigheter med afseende på lagstadgande, rörande de hus, som äro uppförda på jordlotter eller hemmansdelar, afsöndrade från stamhemmanet. Fasthåller man, att inteckningsegaren endast bör hafva inteckning i jordegendomen med de till densamma hörande husen, och egarne till de mindre delarne köpta från stamhemmanet ega de hus, som de sjelfva uppfört, så löses dermed den af utskottet antydda svårigheten. Det svaga och ohållbara uti det lagstadgande, i hvilket jag föreslagit ändring, är att den rättvisa, som lagen godkänner — hvilken någon har kallat för turkisk rättvisa — icke öfverensstämmer

med den moraliska rättvisan, som hvarje rättänkande menniska måste erkänna för den rätta principen i antydda sak. Denna väsentliga brist i nu gällande lag måste förr eller senare medföra en rättvisare lagstiftning. Sådant som lagen nu är, är det antagligt att åtskilliga egendomsinnehafvare, som nu tagit lån mot andra eller tredje in-teckning i sin egendom, icke skulle erhållit sådana lån, om icke långgifvaren tagit hänsyn till den säkerhet, som funnits, icke så mycket i den förut in-tecknade jorden, utan i de hus, som varit uppförda af andra egare på densamma.

Som jag icke af utskottets skäl i sitt utlåtande blifvit öfvertygad om, att lagstiftningen, i denna del är rättvis, icke heller derom, att det förslag, som är framställt i motionen, är utförbart, så skall jag, herr talman, yrka afslag i utskottets utlåtande och bifall till motionen.

Herr Kronlund: Herr greffe och talman, mine herrar! Förelärande motion innebär i sig ett synnerligen beaktansvärdt syfte, som jag härmed i likhet med utskottet velat framhålla.

Motionären har erinrat, huru litet tryggande förvärfvet af en egen torfva i många fall kan vara för egaren af en mindre lägenhet, och huru stor den fara är, som hotar hans arbete och sträfvan att på den egna torfvan reda sig ett hem. Motionären har äfven påpekat, hurusom denna osäkerhet och denna fara ligger just i den solidariska ansvarighet, som enligt gällande lag de skilda delarna af en fast egendom i vissa fall äro underkastade i förhållande till de in-teckningar, som gravera fastigheten i dess helhet. Det är just häri, äfven jag ser faran ligga, men svårigheten är att kunna förebygga densamma.

Vid ett blifvande obestånd för stamhemmansinnehafvare löper sålunda egaren af afsöndrad jord ofta den stora risken att få med hela sin egendom deltaga i betalandet af i stamhemmanet in-tecknad gäld, efter det han kanske med svett och möda å lägenheten inredt sitt hem och just derigenom gifvit mångdubbelt värde åt jorden. Denna risk blir större, i samma mån stamhemmanet till äfventyrs genom vanvård eller annorledes försämras och underkastas prisfall, under det deremot lägenheten genom derå nedlagda kostnader och arbete mångdubblats i värde.

I många fall inser ej lägenhetsegaren vid köpet af jorden den fara, som är förenad med ansvaret för de gemensamma in-teckningarna. I andra fall åter är behofvet af eget hem och egen jord så trängande, att köparen ofta underkastar sig denna risk för förvärfvet deraf. Jag tänker härvid särskildt på de å så många ställen i Sverige förekommande stationssamhällena och andra befolkningscentra, der arbetare, mindre handverkare och dylika personer för sin utkomst och sitt arbete slå sig ned och köpa en jordbit. De bygga och nedlägga kostnader å jorden, men riskera att ett-tu-tre få sin jord utmätt och försäld för betalandet af stamhemmanets skuld. Just med afseende

*Angående
utarbetande
af förslag
till viss
ändring i
in-tecknings-
förförordningen.
(Forts.)*

*Angående
utarbetande
af förslag
till viss
ändring i
intecknings-
förordningen.
(Forts.)*

å dessa, som vanligen äro mindre bemedlade och hvilka för förvärfvet af sin jord nedlagt hela sin sparpennning och kanske äfven nödgats upplåna kapital, synas de af motionären påpekade missförhållandena skarpast och önskvärdheten att få dessa afhjelpa lifligast. Lagutskottet har äfven betonat önskvärdheten att erhålla en reform, hvarigenom, såsom utskottet på ett ställe i sitt utlåtande säger, »utan att andras berättigade intresse kränktes, den risk, lägenhetsegare, hvilkens lägenhet besväras af stamhemmanets inteckningar, nu löper, skulle, utan att någon dödningsåtgärd behöfde vidtagas, helt och hållet eller åtminstone till någon del försvinna». Riksdagen har ju genom antagandet af den nya lagen om egostyckning m. m. visat sig vilja befrämja ett lättare och mindre kostsamt förvärf af jord och derigenom underlätta skapandet af egna hem. Då nu motionärens syfte synes mig vara att genom en förändrad lagstiftning öka skyddet för småfolkets hem och husliga härd samt jord, så är jag lifligt öfvertygad, att denna hans motion bör kunna påräkna kammarens intresse och sympati. Äfven om motionen i den form, hvari den föreligger, kanske icke nu kan bifallas, bör man dock kunna hoppas, att lagstiftaren fortfarande skänker hvad motionären åsyftat sin uppmärksamhet.

Det är i tanke derpå, som jag ber att, utan att göra något yrkande, endast få framhålla nödvändigheten af, att något göres i detta hänseende.

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman! Inom utskottet voro vi alla af den meningen, att motionen är synnerligen beaktansvärd, men att i det skick, hvaruti den framkommit, det var för utskottet alldeles omöjligt att tillstyrka bifall till densamma, enär, om hvad motionären föreslagit nu skulle genomföras, dermed vore nödvändigt förenadt att göra vissa förändringar i andra lagparagrafer, hvilka ändringar emellertid nu icke föreslagits; och då utskottet icke har sig medgifven någon motionsrätt, har det, som sagdt, varit för oss alldeles omöjligt att tillstyrka bifall till motionen. Jag anhåller därför om bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, samt propositioner af herr talman gifvits å hvartdera af de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

*Om lagstift-
ningsåtgärder
till skydd för
arbetsaftal
m. m.*

Slutligen föredrogs lagutskottets utlåtande, n:o 50, i anledning af väckta motioner om lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetsaftal och om slitande af tvister mellan arbetsgifvare och arbetstagare genom skiljemän.

Med föranledande af särskilda, inom båda kamrarna väckta motioner, nemligen n:is 42 och 43 inom Första Kammaren af herr

C. E. Ljungberg och n:o 49 inom Andra Kammaren af herr *C. J. Jakobson*, hemstälde utskottet i föreliggande utlåtande:

Om lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetsaftal

m. m.
(Forts.)

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till sådana lagbestämmelser rörande arbetsaftal, som för vinnande af det af utskottet angifna syfte kunde anses erforderliga.

Ordet begärdes af

Herr Ohlsson i Vexjö, hvilken inom utskottet varit af skiljaktig mening och nu yttrade: Herr grefve och talman, mine herrar! Då jag ej hunnit att skriftligen motivera min reservation, skall jag be att med några ord få klargöra min ställning till föreliggande fråga.

Herrarne hafva säkerligen alla uppmärksammat, att lagutskottets åsikter i denna fråga äro af mycket negativ beskaffenhet. Utskottet har sagt, hvad utskottet *icke vill*, men utskottet har alldeles icke sagt, hvad utskottet *verkligen vill*. Utskottet tyckes emellertid hafva någon dunkel förnimmelse af att något behöfver göras, ty utskottet hemställer om lagstiftningsåtgärder för att — såsom det heter — »bereda nödigt skydd åt i behörig ordning ingångna arbetsaftal». Utskottet tyckes förmena, att man såmedelst skulle kunna förhindra arbetsinställelser och särskildt strejkers uppkomst eller underlätta avslutandet af sådana.

Af det sammanhang, i hvilket utskottet sålunda stält strejk och arbetsaftal, vill det synas, som om utskottet haft den föreställningen, att hvarje strejk eller åtminstone strejker i allmänhet i sig innefatta ett brytande af bestående arbetsaftal. Så är emellertid alldeles icke det regelmessiga förhållandet. Tager man närmare reda på denna sak, visar det sig såväl i vårt land som i främmande länder, att arbetsinställelser och särskildt strejker i allmänhet icke innefatta ett brott emot lagligen gällande arbetsaftal. Nej, strejker och arbetsinställelser uppstå oftast, då det gäller att avsluta *nya* arbetsaftal, att bestämma om löne- och andra villkor för *framtida* arbete. Strejker föränledas således icke i regel af rättstvister, utan af s. k. intressestvister, som afse framtiden.

Lagutskottet har sålunda utgått från en fullkomligt felaktig uppfattning om ett bestående regelmessigt samband emellan strejk och brytande af arbetsaftal. Då lagutskottet för öfrigt önskar att genom lagbestämmelser kringgärda arbetsaftalet i syfte att såmedelst förhindra strejk, är naturligtvis en sådan önskan en fullständig chimär, som aldrig kan förverkligas.

Så långt tideböckerna peka hän på arbetets historia, hafva tvister emellan arbetare och arbetsgivare städse förekommit och esomoftast gifvet anledning till arbetsinställelser än å ena, än å andra sidan. Att dessa arbetsinställelser i vår tid fått en mera storslagen och kanske för mången skräckinjagande karakter, är naturligtvis en

Om lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetsaftal
m. m.
(Forts.)

gifven följd af det sätt och de förhållanden, under hvilka arbetet bedrifves i dessa storindustriens dagar. Kunde man förr förlikna strejkerna vid obetydliga, föga uppmärksammade, skärmytslingar emellan arbetare och arbetsgifvare, så hafva dessa strejker nu för tiden mången gång vuxit ut till stora förödande och förhärjande inbördes krig emellan kapital och arbete, mellan arbetsgifvare och arbetare.

Men, mine herrar, det är lika sangviniskt att tro, att man genom folkrättsliga stadganden skall kunna förhindra kriget emellan nationerna, hvilka dock i mensklighetens intresse borde känna sig solidariska, som det är sangviniskt att tro, att man någonsin skall med lagbestämmelser kunna förhindra tvister emellan arbetare och arbetsgifvare, hvilka ju äfven de borde vara medvetna om inbördes solidaritet, eller förhindra, att dessa tvister någon gång måste slitas med det yttersta maktmedlet, arbetsinställelsen. Att utfinna några effektiva lagbestämmelser häremot lärer nog icke kunna lyckas. Det är och förblir för visso endast det sunda förnuftet, det inbördes samförståndet och förtroendet och insigten om, att de ömsesidiga intressena blifvit och kunna blifva vederbörligen tillgodosedda genom frivillig öfverenskommelse emellan arbetare och arbetsgifvare, som förmår åstadkomma och bibehålla sämja och endragt dem emellan. Att söka med lagbestämmelser kringgärda arbetsaftalet och betaga arbetare och arbetsgifvare deras fria beslutanderätt i afseende å alla de vilkor, som sammanhänga med arbetsaftalet, kan icke vara förenligt med en sund lagstiftning på detta område. Vi veta ju alla, att arbetsinställelser oftast, ja, att det stora öfvervägande flertalet af alla arbetsinställelser, föranledas af lönetvister, och att de sålunda äro att hänföra till rena intressetvister. Då vi derjemte veta, att det är och väl också måste vara den oskrifna ekonomiska lagen om tillgång och efterfrågan, som bestämmer priset å såväl arbetet som dess produkter, lär man väl ej kunna tro, att man genom några lagbestämmelser om arbetsaftal skall kunna förhindra strejker. Ingenstädes i den civiliserade världen har man heller, såvidt jag vet, försökt att på den vägen råda bot mot arbetsinställelser.

För min del tror jag visserligen, att kammaren därför skulle handla klokt, om kammaren icke nu inlåte sig på att skrifva till Kongl. Maj:t med begäran om lagstiftningsåtgärder rörande arbetsaftal, ty, mine herrar, lemna vi här frivillighetens grund, blir frågan synnerligen invecklad och svårlöst, och jag tror, att hvarken arbetare eller arbetsgifvare skulle känna sig tillfredsställda med att blifva klafbundna i sin nu fria beslutanderätt på detta område. Skulle det likväl mot förmodan visa sig, att arbetsinställelser här i landet komma att förorsaka fara för allmänna säkerheten, är jag öfvertygad, att hvarken Riksdagen eller Kongl. Maj:t skall underlåta att, i den mån sådant erfordras, i strafflagen införa de ytterligare eller skärpta straffbestämmelser, som möjligtvis kunna blifva af behofvet påkallade för upprätthållande af allmän ordning och säkerhet.

Då emellertid frågan om lagbestämmelser rörande arbetsaftal i lagutskottets nu förevarande betänkande föreligger i ett ytterst dunkelt och sväfvande skick; då lagutskottet icke ens antydt, huruvida det är fråga om civilrättsliga eller kriminalrättsliga bestämmelser; då, så vidt jag vet, hvarken arbetare eller arbetsgifvare uttalat någon allmännare önskan om särskildt skydd för arbetsaftal och då sådant aftal, liksom hvarje annat aftal, redan nu åtnjuter skydd och hägn i bestående lagar, så kan jag för min del icke tro, att denna kammare, som plägar skydda friheten, den må gälla vare sig arbetare eller arbetsgifvare, kan vilja vara med om en så innehållslös och så omotiverad skrifvelse som den, hvarom här är fråga.

På grund af hvad jag nu yttrat, tillåter jag mig yrka afslag å så väl motionerna som lagutskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Eriksson* i Bäck, *Pantzarhielm*, *Thor*, *Nydahl*, *Broström*, *Göthberg* och *Olsson* i Åsak.

Vidare anförde:

Herr Branting: Herr talman, mine herrar! Efter det delvis förträffliga och, jag vågar säga, högst oväntade anförande, som vi nyss hörde, må det tillåtas mig att fatta mig kortare, än jag kanske eljest skulle hafva gjort.

Det framgick af hvad den föregående talaren yttrade, att han för sin del fritog sig från hvarje medansvarighet i det besynnerliga betänkande, hvarmed lagutskottet afven i denna fråga funnit för godt att uppvakta kammaren. Jag kallar betänkandet besynnerligt, och det må man väl kunna stå för, när man finner, att uti lagutskottets utlåtande punkt för punkt genomgås alla de yrkanden, som utaf motionärerna framstälts, hvarefter de punkt för punkt förklaras oantagliga. Sedan förklarar lagutskottet, utan att göra skymten af något positivt yrkande eller positivt påstående, att i alla fall kanhända »något bör göras», och så öfverlemnas alltsammans förtröstansfullt och förtroendefullt till Kongl. Maj:t, för att Kongl. Maj:t må utfinna, hvad lagutskottet icke kan finna alls, och hvad således antagligen lagutskottet anser, att icke heller Riksdagen kan finna. Meningen är således den, att Kongl. Maj:t här skall få en uppmaning att handla ifrån Riksdagen, utan någon som helst fingervisning, i hvilken rigtning den undersökning och utredning skall gå, som man begär, utan någon som helst antydan beträffande omfattningen af den undersökning, som Riksdagen skulle begära. Hela lagutskottets betänkande uti denna fråga gör, när man besinnar detta, intrycket af den gamla bilden om en bladlös knif utan skaft. Det är, hvad man uppmanar Riksdagen och särskildt nu dess Andra Kammare att presentera för Kongl. Maj:t, för att dermed uträtta några storverk i den sociala frågan.

Emellertid har lagutskottet i sitt utlåtande något litet litet hypnotisera sig utaf den uppfattning, som kommer till orda i motio-

Om lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetsaftal m. m. (Forts.)

Om lagstift-
ningsåtgärder
till skydd för
arbetsaftal
m. m.
(Forts.)

nerna, och det har redan af den föregående talaren framhållits, att hela den rigtning, i hvilken lagutskottet försöker att drifva in denna fråga, är falsk; hela frågans ställning är falsk. Det kan aldrig blifva tal om, i fall man önskar åstadkomma det, hvartill motionärerna syfta, nemligen en minskning af strejkernas antal, att företrädesvis fästa sig vid den punkt, som nu tagits upp, eller begära skydd för arbetsaftalens frihet. Denna frågas ställning är falsk af skäl, som den föregående talaren uppvisade, därför att det icke är det, som frågan gäller, icke der, som skon klämmer. Det stora, stora flertalet af arbetsaftal äro icke ingångna på sådant sätt, att man vid strejkerna kan tala om brytande af arbetsaftal.

Men dertill kommer äfven den synpunkt, att bakom hvarje tal om arbetsaftal, om hvilket utskottet här förklarar, att det är ett axiom, att det bör vara lika starkt förbindande åt båda hållen, bakom hvarje sådant tal ligger dock först och främst den frågan, huru vida aftalet är *fritt* ingånget. Först då kan det blifva tal om att fordra lika förbindande kraft åt båda hållen, i fall detta aftal blifvit fritt ingånget mellan likställda och jemnställda parter, men icke om det blifvit ingånget under trycket af förhållandenas tvång, som gör den ena parten beroende af den andra i det ögonblick, som aftalet slutas. Då blir icke längre den absoluta rättssynpunkten densamma, ty den, som ingått ett dylikt aftal under nödens öfvermäktiga tvång, kan icke vara bunden vid detta aftal på samma sätt som den, som stått med alla fördelarna på sin sida och fått bestämma och besluta och afgöra villkoren för aftalet.

Dermed är jag inne på den andra sidan af denna sak, nemligen att bakom denna aftalsfrihet äfven bör ligga en garanti för aftalens *verkliga* frihet, icke blott för den *formella* friheten i aftalet, och då komma vi till, att denna frihet, denna verkliga, garanterade frihet, om vi skola få ett aftal, sådant det bör vara, ligger deruti, att *arbetarnes föreningsrätt* erkännes, icke blott med några ord i förbigående såsom af utskottet och delvis äfven af motionärerna, icke som något, som man bugar sig för litet, när det icke gäller tillämpningen, utan som något, som faktiskt erkännes som hvars och ens ovilkorliga rättighet. Men frågar man sig, huru det i detta hänseende står till här i landet, så blir resultatet verkligen nedslående, och ingen skall kunna jäfva mig, när jag påstår, att föreningsrätten å stora sträckor och i många delar af vårt land icke existerar annat än till namnet.

Skulle man emellertid ifrån lagutskottet, som sålunda ändå låtit i någon mån fånga sig af motionerna och förleda sig till att lägga en falsk synpunkt på hela frågan, skulle man från lagutskottet och dess betänkande gå öfver till motionerna och se något närmare på dessa, på grund af hvilka Riksdagen inbjudes att skrifva till Kongl. Maj:t, så möta vi der de allra mest häpnadsväckande satser. Det finnes, synes det mig, hos dessa motionärer ej en skymt af förstående af det sociala axiom, som jag nyss framhöll, att utan föreningsrätt och utan *tryggad* föreningsrätt arbetarnes frihet vid aftalens ingående uti vårt samhälle

är en fras och en lögn. Det finnes icke någon skymt af förstående häraf, utan i stället framträder uti motionärernas motivering mer eller mindre ohöjld den mest krassa intresse- och klassynpunkt vid dessa frågors bedömande.

Jag skall icke blifva allt för vidlyftig vid kännetecknandet af dessa motioner, ehuru jag kunde vara frestad att rätt utförligt behandla dem, ty så pass mycket hafva dessa frågor intresserat allmänheten, och som jag tror, äfven riksdagskretsar, fastän de icke räknas till de stora, de officiellt stora frågorna, att det verkligen icke är skäl att lemna dem alldeles å sido.

Jag förbigår dervid rätt hastigt det Ljungbergska förslaget, anmärkande om hans första motion blott det, att han der lemnar en faktiskt oriktig uppgift, när han talar om renhållningsarbetarestrejken här i Stockholm och säger, att faran afböjdes »genom en kompromiss». Det verkliga förhållandet är, att faran af en dylik strejk afböjdes derigenom, att de öfriga arbetareorganisationernas styrelser, hörda om saken, förklarade sig icke vilja tillstyrka en sådan strejk på grund af det outredda skick, hvori frågan befann sig, och i det skede, hvori förhandlingarne befunno sig, enär utsigterna till en förlikning icke voro uteslutna. Det var således arbetarne sjelfva, som genom sin organisation den gången förebyggde denna samhällsfara; och härför vill nu herr Ljungberg tacka dem genom att tillsnöra deras rörelsefrihet.

I herr Ljungbergs andra motion angående skiljedom i mål rörande arbetsinställelser är det också på några ställen, som hästhofven sticker fram. I andra punkten af hans förslag talas der om, att, i fall icke inom 3 dagar efter 14 dagars förlopp *någondera* af parterna valt skiljemän och det inför magistraten i stad eller kronofogde å landet tillkännagifvit, strejken »skall anses avslutad och arbetarne återgå till eller inställas i sitt arbete». Man behöfver icke läsa mera för att finna, från hvilken synpunkt ett sådant förslag utgått, och hvilken sidas parti der tages i ett lagstiftningsförslag, som enligt rättvisans grundsats borde vara opartiskt och icke till gagn för den ena parten.

Herr Ljungbergs motioner äro likväl i alla fall med allt, hvad de innehålla, en mild vestanflägt i jmförelse med de uttalanden, som förekomma i den motion, som i denna kammare afgifvits af herr Jakobson. Den motionen börjar genast med att tala om »den strejksarsot, hvilken allt mer synes utbreda sig bland arbetarne i olika näringar», och huru arbetarne för att vinna förbättring i sina ekonomiska vilkor »allt hellre och hellre tillgripa strejktutvägen». Och längre fram gör motionären en skildring af, huru det går till vid en strejk, och säger: »Arbetarnes fackförening får reda på, att mästaren åtagit sig en viss beställning, och genast är tillfället lägligt att framställa mer eller mindre obefogade eller ibland oförsynta kraf, hvilka genast måste beviljas, eljest strejk ögonblickligen». Ja, alla dessa uttalanden vittna om, att motionären eller motionsförfattaren

Om lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetsaftal m. m.
(Forts.)

Om lagstift
ningsåtgärder
till skydd för
arbetsaftal
m. m.
(Forts.)

är så fullständigt obekant med de förhållanden, om hvilka han talar, att man rent af har litet svårt att hålla indignationen uppe, när udden på densamma brytes genom vederbörandes okunnighet om förhållandena.

Det är icke sant, att det råder en liflig önskan bland arbetarne att komma till strejker. Jag har vid ett föregående tillfälle framhållit detta här i kammaren och möttes då af protester från åtskilliga håll. Jag skall nu be att med korta utdrag ur ett par stadgar få visa, hvad *arbetareorganisationerna själva* tänka om denna fråga, och huru de, på grund af den erfarenhet de vunnit af de skador, de många gånger genom strejker lidit, försöka bygga upp värn emot allt förhastande i strejkväg.

I stadgarne för det socialdemokratiska arbetarepartiet finnes ett tillägg, som afhandlar den fackliga organisationsfrågan. Der säges: »Strejk måste för att vinna partiets moraliska och fackföreningarnes ordnade pekuniära stöd, ha tillkommit enligt följande regler: a) Fackförening, som af någon anledning ämnar igångsätta strejk, skall först derom rådgöra med förbundsstyrelsen i sitt fackförbund. b) Anser förbundsstyrelsen den tillämnade strejken berättigad, men att den icke kan föras med förbundets egna medel, skall fackförbundsstyrelsen, innan strejken utbryter, hänskjuta frågan till fackutskottet (eller samorganisationens styrelse). Tillstyrker fackutskottet strejken, skall det sammankalla ett möte med styrelserna för fackförbunden och fackföreningarne. Hafva dessa styrelser godkänt strejken, anses den godkänd och vinner hela landets fackföreningsorganisationers understöd, *eljest icke.*»

Herrarne se af detta tillägg till stadgarne för ett parti, som af många bland eder nog betraktas som intet annat än ett strejkparti, att man gjort allt för att förebygga, att föreningarne skola på eget bevåg i första hettan rusa i väg och börja strejk. Innan något sådant företages, skall instans efter instans genomgå i lugn och besinning. Innan krigsförklaringen utfärdas, skola alla fredliga medel vara uttömda och hafva visat sig fruktlösa.

Om jag sedan tager stadgarne för ett särskildt fackförbund, som är ett bland de bäst organiserade i vårt land, nemligen jern- och metallarbetareförbundet, finnes der en paragraf, som jag skall be att få anföra, och hvilkens rubrik lyder: »Förhandlingar med arbetsgivare, arbetsnedläggelse och lockouter». Der heter det i mom. 1: »När en afdelning för någon eller några af sina medlemmar godkänt en fordran att till respektive arbetsgivare framställas, meddelas detta förbundsstyrelsen, innan någon som helst framställning till arbetsgivaren sker, jemte tydligt angifvande af fordringarnes innebörd samt alla de upplysningar med saken eger sammanhang.» Mom. 2: »Godkänner förbundsstyrelsen att fordringarne få framställas, utser den för sig ett ombud, som jemte den eller de af afdelningen utsedda framställa saken till arbetsgivaren och derom med denne underhandla.» Mom. 3: »Förbundsstyrelsen åligger att göra allt för att i

godo ordna förhållandena. Den skall för den skull i hvarje särskildt fall gifva sitt ombud bestämda förhållningsregler derom.» Sedan heter det i mom. 4: »Skulle det ej lyckas i godo ordna förhållandet skall förbundsstyrelsens ombud så väl som afdelningen på platsen, hvar för sig ofördröjligen inlemna till förbundsstyrelsen sina upplysningar och förslag om hvad i saken vidare bör åtgöras.» Och slutligen i mom. 5: »Förbundsstyrelsen eger rätt, i fall tidpunkten anses olämplig eller andra skäl därför föreligga, att bestämma att fordringarnes framställande uppskjutes, likasom den ock kan besluta att arbetsnedläggelse för framställd fordran ej må ega rum»; således äfven under förutsättning, att den anses aldrig så rättvis och befogad.

Herrarne finna af dessa papper, hvilka icke kunna jäfvas, att det från arbetareorganisationernas sida i samma mån, som de växa ut, göres allt mer och mer tydliga ansträngningar, och klara och medvetna ansträngningar, att få en sådan sakernas ordning till stånd, att dessa förhastade strejker, som förekomma hos oskolade arbetare, måtte komma att förebyggas. Allt hvad man kan begära i den vägen göres sålunda af arbetarne för att besinning och betänksamhet skall råda, innan ett sådant steg som strejk vidtages.

Men å andra sidan — det medgifver jag — se vi att strejker i alla fall utbryta. Hvar sker det då oftast? Icke hos de organiserade arbetarne, icke hos dem, som genom föreningslifvet lärt känna ansvaret af ett sådant steg, utan det sker, när en organisation är ny och svag och helt hastigt skall försöka pröfva vingarne, innan den lärt sig, att det behöfves något mera än ett yrvaket framrusande, för att arbetareklassen skall vinna något. Det sker vidare på sådana håll, der icke alls någon organisation finnes. Vi hafva i det fallet nyligen här i Stockholm haft ett ganska betecknande exempel.

Vid allmänna telefonbolaget uppstod nyligen — såsom vi alla känna — en uppseendeväckande strejk af telefonisterna. Dessa hade icke någon förening. Men deras rådgifvare, föräldrar och målsmän, som ansågo, att telefonisterna hade berättigade anspråk att framställa, trodde att det skulle vara för dem förmånligast att klämma till med detsamma för att få fordringarne genomdrifna, och så beslöts denna strejk. Den misslyckades på grund af bristande solidaritet. Och sedan visade det sig af de underhandlingar, som efteråt fördes af dem, som då togo hand om saken, att detta bolags styresmän verkligen varit så hårdhudade i afseende på hvad de tillåtit sig gent emot dem, som voro der anställda, att man icke kan tala om att meningarne varit delade i den frågan, att en större tillmötesgående här varit på sin plats. Hvar och en, som följt med denna uppseendeväckande händelse, vet, att tidningar af de mest skilda färger, äfven sådana, som af principiella skäl stält sig ovilliga mot telefoniststrejken, medgifva att medlingsförslagen varit anspråklösa och humanit framställda. Men hvar och en, som följt med saken vet också att — trots detta — dessa anspråklösa förslag möttes med

Om lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetsaftal m. m.
(Forts.)

Om lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetsaftal.
m. m.
(Forts.)

ett blekladigt nej, som sannerligen icke hedrar dem, hvilka halsstarrigt trotsade på sin magt och äfven drefvo den igenom. Men den allmänna opinionen och alla de magtmedel, som den annars föfogar öfver, visade sig fruktlösa, därför att det icke fans någon organisation, som kunde gifva eftertryck åt fordringarne.

Helt olika stälde sig deremot saken med samma bolag, hvilkas chefers beskaffenhet i fråga om att bevilja sina underlydande rättmätiga fordringar nu kommit i så klar dager, då telefonarbetarnes fackförening i höstas framstälde sina fordringar. Jag var personligen inblandad äfven i denna lönestrid såsom en bland ombuden för fackföreningen. Först vägrade bolagets styrelse att underhandla med fackföreningen, och det funno vi oss uti, emedan vi icke för en principiell fråga ville uppdrifva en strejk. Vi läto därför i stället utfärda fullmakt för oss att underhandla, underskrifven af samtliga bolagets arbetare. Hvad blef resultatet? Jo, i stället för strejk lyckades det verkligen dessa medlare, som kommo från arbetarepartiets distriktstyrelse, att åt arbetarne utverka ganska väsentliga löneförbättringar just af dessa chefer, som sedan visat sig vara de, som icke vilja gå med på sådant i första brådrasket. Men *der* stod en organisation bakom, och den ledde saken klokt och förståndigt och äfven med eftertryck. Den rusade icke genast till strejk, utan använde underhandlingens väg och lyckades så utan strid få sina önskingar igenom.

Dessa tvenne exempel visa, huru det går, när en organisation finnes, och när en sådan *icke* finnes, och de böra vara en slående vederläggning af det från konservativt håll hörda talet, att dessa arbetareorganisationer endast äro strejkorganisationer, och att det är deras fel, att det uppstår så mycket strejker i landet.

Emellertid skall jag icke gå vidare långt in på de skäl, herr Jakobson för sin motion anför. Han kastar en långtans blick till de äldre tiderna med de förhållanden, som då rådde i afseende å husbönders och tjänares ömsesidiga ställning. Det visar, hvar hans ideal ligger, nemligen i den forntid, från hvilken vi ändå aflägsnat oss, då det var en skarp skilnad mellan människa och människa. Den tiden är dock, vare sig man skrifer sådana motioner som dessa eller ej, oåterkalleligen förbi, och herr Jakobson lär sannerligen icke vara den, som kan vrida tidens hjul tillbaka i det afseendet.

Jag vill vidare uttala ett beklagande öfver den oförtjenta och oväntadt hårda dom, som drabbat herr Jakobsons meningsfrände, herr Eliasson i Skuttungeby, i den förres motion. Herr Jakobson talar nemligen om, att den skärpning af strafflagens 15:de kapitel, som för några år sedan genomfördes skulle vara »en lam och intetsägande» förordning. På den tiden, då denna förordning genomdrefs, minnas vi, att protester höjdes deremot af alla de, som voro rädda för, att den skulle inskränka arbetarnes rörelsefrihet. Men nu heter det, att det var en »lam och intetsägande förordning». Man har utvecklat sig hastigt på några år på vissa håll!

I följande stycke af samma motion framställes också en fordran, som förtjenar att naglas fast, nemligen att, »då denna art af skyddslagstiftning mot strejker sålunda visat sig fruktlös» — ja, genom hvad? — »men då å andra sidan statsmagterna ovilkorligen äro skyldiga att skydda arbetsgifvare och äfven icke strejkljystne arbetare mot de skador, som en strejk ådrager dem, synes det mig, att de lagstiftande myndigheterna icke hafva mer än ett sätt att välja för att ernå detta syfte.» Det vill säga, att, om också en strejk framtingas af arbetsgifvaren, om också en lönedepressning eller en förlängning af arbetstiden eger rum eller något öfvergrepp, som hvarje opartisk människa måste stämpa så, att ansvaret därför ligger på arbetsgifvarens sida, då bör det enligt motionärens åsigt vara statsmagternas *ovilkorliga* skyldighet att skydda arbetsgifvaren. Mot sådant är det orimligt att begära, att man på fullt allvar skall kunna vända sig. Men det bör naglas fast i Riksdagens protokoll, att en sådan tanke nedskrifvits i en motion, som säger sig vara tillkommen i samhällsbevarande syfte.

Det är ej underligt, att sådana framställningar, när de först framkommo, bland arbetarne sjelfva väckte oro och bekymmer för, att den församling, på hvilken de utöfva ett mycket litet inflytande, skall vara benägen att i någon mån lyssna till dessa röster. Följden deraf har också, såsom herrarne redan sett af tidningarne, blifvit en massa protestmöten med ty åtföljande protestskrifvelser, som åtskilliga af kammarens ledamöter fått mottaga. Äfven jag har mottagit en del sådana. Det skall icke falla mig in att trötta kammaren med att uppläsa dem, när jag har här i min hand ett helt konvolut deraf, utan jag skall endast anföra namnen på de orter, hvarifrån jag erhållit sådana skrifvelser. De hafva kommit mig till handa från Billesholm, Gefle, Helsingborg, Kristianstad, Köping, Lyckåker, Malmö, Motala, Norrköping, Ystad och Örebro, hvarförutom jag äfven erhållit sådana från följande föreningar, nemligen från Eksjö rösträttsförening, Forshaga arbetareklubb, Grängesbergs grufarbetareförening, Malmöns stenhuggareförening, Olofsholm, Stockholms bokbinderiarbetareförening, Stockholms träarbetareförening samt svenska hattmakareföreningen.

Om man nu emellertid ser till, huru förhållandena gestalta sig i föreliggande utskottsbetänkande, så gäller det der, såsom jag förut nämnt, att få till stånd någon sorts lagstiftning, som vore bindande lika starkt för arbetsgifvarne som för arbetarne. Och den väg, som man för att nå det målet och för att komma till ett godt resultat, bör följa, den vägen hafva arbetarne sjelfva — dessa arbetare, som kanske många af herrarne se ned på med förakt — anvisat i dessa protest-resolutioner. Såsom en röd tråd går det igenom dem, att det måste ske genom ett skydd af deras föreningsrätt och för öfrigt genom en lagstiftning, eller en anordning i allmänhet, i syfte att få opartiska skiljedomstolar införda. Det är i dessa två riktningar, som arbetarne

Om lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetsaftal m. m.
(Forts.)

*Om lagstift-
ningsåtgärder
till skydd för
arbetsaftal
m. m.
(Forts.)*

genom sina opinionsyttringar visat, att man bör försöka att lösa det sociala onda, hvarom här är fråga.

Nu kan det hända, att någon säger, att föreningsrätten icke behöfver något skydd i vårt land. Jag har redan sagt, att den mångenstädes endast existerar på papperet. Jag skall blott framdraga ett enda exempel, och det härifrån Stockholm, för att visa, att föreningsrätten för arbetarne är fullständigt illusorisk, när en arbetsgifvare sätter dem knifven på strupen.

Vid ett stort industriellt etablissement, hvars ledare spelat en framskjuten rol i de tullpolitiska striderna här i landet, nemligen vid Saltsjöqvarnen, har det nyligen inträffat, att en arbetare, som oklanderligt under nära 20 års tid skött sin tjänst, blifvit afskedad af intet annat skäl än det, att han icke ville uppgifva sin rätt att tillhöra sin fackförening, Stockholms allmänna qvarnarbetareförening. Det gjordes genast, då denna förening bildades, af nämnda etablissements ledare, herr Bengtsson, de största ansträngningar för att få den förqväfd, i det att arbetarne förehöllos, att de icke borde taga någon befattning med densamma. Man kan visserligen säga, att sådana framställningar af en arbetsgifvare må vara hans ensak och hans rätt att göra. Det vill jag icke bestrida, när föreställningar icke åtföljas af hotelser; ty då öfvergå de till tvång. Arbetarne gjorde emellertid alla möjliga medgifvanden. De lofvade, att det inom föreningen icke skulle blifva någon agitation eller något sådant bråk och oväsen, som möjligen arbetsgifvaren behöfde vara rädd för. Man påvisade § 1 i föreningens stadgar, hvilken § har följande lydelse: »Föreningens ändamål är att samla alla fackets arbetare till en enhällig förening, för att genom föredrag och diskussioner öfver olika ämnen höja medlemmarne i moraliskt och intellektuellt hänseende samt uppväcka håg och intresse för samhällsnyttiga tidsfrågor, vidare genom samverkan med liktänkande organisationer inom landet söka få tillbörligt inflytande på lagstiftningen.

Dessutom vill föreningen genom bildandet af en inom densamma fristående sjukkasse och understödsfond bibringa medlemmarne hjälp vid inträffande sjukdom och arbetslöshet.»

Men det förklarades i alla fall, att det vore en socialistisk förening och att icke någon arbetare vid qvarnen finge tillhöra den. Och den man, som i nära 20 års tid stått i sitt arbete, utan att någon skymt af anklagelse fans mot honom, han tvangs slutligen att begära sitt afsked, därför att han icke ville gifva sämre ställda kamrater föredömet att afstå från deras rätt, att såsom fria svenska medborgare tillhöra en förening, som hade så goda syften som vi hört och som afsåg att hjälpa kamraterna vid sjukdom eller arbetslöshet. När sådant kan ske midt i Stockholm på det färska trädet, hvad skall då icke kunna ske i landsorten, som ännu icke i fråga om föreningsrätten gått mycket framåt, utan der ännu de gamla patriarkaliska föreställningarne om arbetsgifvarnes privata rätt öfver sina arbetare äro rådande?

Emellertid, den rigtning, som arbetarne anse att lösningen af denna fråga bör gå i, vore, förutom föreningsrättens betryggande, skiljedoms införande. Det förekommer på ett ställe i lagutskottets utlåtande en liten passus härom, då utskottet yttrar, att »dervid jemväl torde böra tagas i öfvervägande, huruvida skiljedom kan och bör i vidsträcktare mån än nu gällande lag om skiljemän medgifver användas vid tvister emellan arbetsgifvare och arbetstagare». Om någon skulle vilja säga, att kammaren, därför att detta lilla uttalande finnes i utskottets betänkande, borde bifalla detsamma, så vill jag deremot erinra, att först och främst har Andra Kammaren för två år sedan på ett vida bättre motiveradt sätt än nu — det är för öfrigt synd att jemföra dessa båda — uttalat sig för just principen om skiljedoms införande. Detta skedde genom ett beslut, som kammaren fattade med anledning af sitt första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 22 år 1895, af innehåll: »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i hvilken utsträckning en lagstiftning för biläggande af tvister mellan arbetare och arbetsgifvare må anses för vårt land behöflig och lämplig, samt om framläggande för Riksdagen af de förslag, hvartill denna utredning kan föranleda.» Detta beslut, mine herrar, föregicks af en motivering, som icke, i likhet med lagutskottets så kallade motivering, var byggd på och utgången från olikställighetens grundsats, utan af en motivering, som allt igenom var omsorgsfullt skriven och hvori iakttagits, att man hade att göra med tvenne jemnställda parter. Vidare var den motiveringen förmånligare och förnuftigare derutinnan, att den icke gaf ut skiljedomsförslaget såsom något slags arkanum, som skulle kunna göra slut på dessa tvister mellan arbetsgifvare och arbetare, som nu utmyнна i strejker, utan der yttrades endast, att »utskottet vill ingalunda påstå, att nämnder, inrättade enligt sådana grunder, ens i sitt hemland utgjort något *ofelbart* verkande medel mot stridigheter mellan arbetsgifvare och arbetare. Trots dessa nämnder hafva stora och långvariga arbetsinställelser och arbetsstängningar der egt rum. Men de hafva — enligt alla sakkunniges vitsord — förebyggt många tillbud till tvister och underhjelpt nedläggandet af sådana. De hafva ej varit i stånd att upphäfva kampen på industriens område, men de hafva i högst betydlig grad inskränkt stridernas antal och ofta äfven deras omfång».

Detta är någonting, som utan tvifvel genom en opartisk skiljedomsanordning på frivillighetens grund mången gång skulle kunna inträffa, och därför är det också skäl att hafva sin uppmärksamhet något fäst på hvad som i det fallet kan göras. Men till den ändan är det icke nödvändigt, att kammaren biträder det betänkande, som här föreligger och som är fotadt på sådana motioner som dem, hvilka jag nyss delvis kritiserat.

När detta ärende i lördags behandlades i Första Kammaren, framhölls der af åtskilliga talare, att kammaren vid frågans afgörande först och främst måste besinna: hvad skall landet tänka, om vi till

Om lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetstäl m. m. (Forts.)

Om lagstift-
ningsåtgärder
till skydd för
arbetsaftal
m. m.
(Forts.)

och med afslå detta af lagutskottet framställda blygsamma förslag? Och sjelfva hofmarskalken Reuterswärd gick i elden för utskottets betänkande, på det att, såsom han framhöll, det icke måtte kunna sägas om Första Kammaren, att den afslagit en så anspråkslös begäran mot »strejkoväsendets» stärfjande som den af utskottet föreslagna. Ty längre sträcker sig icke den sociala insigten på det hållet, än att man anser, att allt hvad strejker och allt hvad arbetskonflikter heta endast är ett »strejkoväsen», som man bör göra slut på.

Jag vill också vädja till hvad landet skulle säga, om Andra Kammaren, på grund af motioner sådana som dessa, hvilka af den allmänna arbetareopinionen karakteriserats såsom sig bort och, det vågar jag säga, äfven af hvarje upplyst och frisinnad opinion, som finnes utom arbetarnes krets, eller såsom reaktionära förslag, hvad landet skulle säga, om Andra Kammaren, på grund af dessa motioner och med accepterandet af den utgångspunkt, som afser att få till stånd något skydd för arbetsaftal, skulle skriva till Kongl. Maj:t utan någon annan hänvisning än denna motivering för att få något i frågan åtgjort. Jag hoppas, att Andra Kammaren ännu har så mycket sammanhang med och fäster sig så mycket vid en allmän frisin-
nad opinion i landet, att den vill helt och hållet afsäga sig all delaktighet i ett sådant förslag som det föreliggande. I denna förhoppning ber jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställen.

Herrar *A. Hedin* och *Berg* förklarade sig instämma med herr *Branting*.

Herr *Hammarström*: Den ärade ledamot af denna kammare på skånebanken, som afled i början af denna riksdag, plägade ofta uppträda och varna kammaren för att onödigtvis skriva till Kongl. Maj:t och begära lagstiftningsåtgärder i det ena eller andra fallet, och han varnade kammaren på grund af de erfarenheter, han gjort inom Riksdagen under många år. Han påvisade nemligen, huruledes vid flera tillfällen Riksdagen skrivit till Kongl. Maj:t, men sedermera, när Kongl. Maj:t framlagt förslag på grund af skrivelserna, Riksdagen afslagit desamma. Jag ber få uttala den meningen, att här föreligger ett ärende, som jag för min del åtminstone vill yrka på att kammaren icke måtte skriva till Kongl. Maj:t om. Ty här föreligger ett så ensidigt förslag, att jag för min del icke kan inse, hvad det skulle tjena till att börja experimentera med det. Och den ärade reservanten, som här till en början hade ordet, har, som mig synes, så uttömmande påvisat det origtiga i såväl motionärernas som utskottets förslag, att jag ber att få till alla delar instämma med honom och yrka afslag å såväl motionärernas som utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Aulin*.

Herr Lindhagen: Jag har ansett, att i en fråga sådan som denna, som för närvarande icke hos oss räknas till de stora frågorna, men som utan tvifvel i framtiden skall tillerkännas den största vikt och betydelse, det kan vara på sin plats, att något ord af förståelse också kommer från det läger, som representeras af arbetsgifvarne och oss, arbetsgifvarnes vederlikar.

Hvad motionerna angår, kan jag säga, att jag på sätt och vis hyser en viss sympati för dem därför, att de innehålla någonting menckligt. Det menckliga nemligen, att hvarje menniska gerna ser tingen ensidigt från den ståndpunkt, hvarpå hon ofrivilligt af förhållandena blifvit stäld. Motionärerna resonera ju blott helt enkelt så: vi se, att faktiskt strejker uppstå och vålla mycken oreda, och att arbetarne börja strejkerna; men om arbetarne ej börjat dessa strejker, hade allting gått i sin gilla gång; alltså måste detta tilltag af arbetarne vara ett okynne; och okynne måste stälfas med magtspråk — därför fram med strafflagen!

Ser man emellertid saken ej så enstaka, utan i sitt sammanhang med det hela, skall man finna, att strejkerna endast utgöra en af de företeelser, som hafva sin grund i den stora rörelse, som kallas arbetarörelsen. Om vi försöka att opartiskt se, hvad denna rörelse innebär, dess orsaker, uppträdande och verkningar, skola vi finna, att den blott är en nutida form af den gamla historien om lidandets kamp mot sina egna orsaker. Men strid kräfver vapen, och strejken är nu faktiskt ett af arbetarörelsens vapen.

Då tränger sig fram den tanken, att genom strejk kommer man ju dock att rubba bestående arbetsaftal, och dessa aftal måste hafva helgd. Men det är ju klart, att man här måste se saken från arbetarnes egen synpunkt, och huru ter den sig då? Huru resonera arbetarne om saken? Jo, de måste ju säga, att det icke är något frivilligt arbetsaftal i den mening, att de båda parter, som slutit det, dervid handlat lika otvunget. Ty arbetaren ingår icke aftalet så fritt som arbetsgifvaren. Arbetaren handlar af nödtvång att skaffa sig bröd för dagen. Och om han också kan tilltvinga sig skälig lön för tillfället, betyder dock icke detta, att hans arbete bereder honom säker utkomst äfven på äldre dagar eller i händelse af uppkommen oförmåga till arbete eller arbetslöshet. Vidare säger sig arbetaren, att hvilken betydelse än arbetsaftalets helgd kan hafva, har dock deras stora rörelse för dem ännu större helgd. Och för framgången af denna rörelse behöfves organisation och enigt uppträdande. Men om man vill proklamera, att alla arbetsaftal, som äro slutna för viss tid, icke få derförinnan under någon förevändning rubbas, splittras ju arbetarne i sin organisation och kunna faktiskt icke vinna någonting af sitt mål. Det blir således ofta ett nödtvång för dem att icke respektera arbetsaftal, så länge nemligen förhållandena äro sådana, att de se sig nödgade att tillgripa ett sådant vapen som strejken.

Effekten af att slå in på den väg, som motionärerna föreslagit, skulle bli endast ett skärpande af klasskampen, och jag befarar, att

Om lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetsaftal m. m.
(Forts.)

Om lagstift-
ningsåtgärder
till skydd för
arbetsaftal
n. m.
(Forts.)

man icke i någon mån skulle lyckas att derigenom hejda arbetare-rörelsen i dess väg. För mig åtminstone ter sig saken så, att alla tillfälliga nederlag, som arbetarne derigenom komme att lida, dock i stort sedt på samma gång blefve för dem moraliska segrar. Derfor synes mig, att det är af stor vikt, att, då dessa frågor afven hos oss börja komma upp, man genast från början intager en klar och riktig ståndpunkt till desamma. Och detta är, att man skall stifta sådana lagar, hvarigenom *orsakerna* till strejker förebyggas, samt arbetare-rörelsen icke drifves att blifva en förbittrad klasskamp, utan får lösa sina uppgifter genom en fredlig evolution.

För det ändamålet är det ju alldeles tydligt, att man bör sträfvä att erkänna arbetareorganisationerna, ja, till och med att underlätta uppkomsten af sådana. Derigenom skola, såsom erfarenheten ock visat, strejker på bästa sätt förebyggas och i stället förlikningar kunna komma till stånd med behörigt iakttagande af såväl arbetarnes som arbetsgifvarnes billiga anspråk. Ty dessa arbetareorganisationer betyda ju bland annat, att arbetsgifvarne få tillfälle inlåta sig med arbetare, som handla under sjelfansvar och med insigt i hvad förhållandena kräfvä, då deremot en oorganiserad hop icke kan annat än famla efter mål och medel.

Om man sålunda från början slår in på den väg, som, efter hvad jag nyss nämnt, synes mig bäst, och icke äflas att skärpa klasskam-pen, tror jag, att hela arbetarerörelsen skall komma in på en bättre bana. Utskottet har nu instinktmässigt känt detta, då det ej velat förorda sjelfva motionerna. Dock har utskottet i alla fall ej kunnat lösrycka sig från en viss förkärlek för motionärernas origtiga utgångs-punkt, men velat skjuta från sig ansvaret på Kongl. Maj:t, som likväl ej kan föreslå annat än motionärerna sjelfva, nemligen att tillgripa strafflagen eller andra tvångsåtgärder.

På dessa skäl ber äfven jag att få instämma med dem, som yrkat afslag å utskottets förslag och motionärernas hemställanden.

Herr Petersson i Brystorp: De talare, som hittills uppträdt här i denna fråga, hafva alla varit sådane, som icke kunnat vänta sig vare sig nytta eller skada af en lagstiftning i den föreslagna rigtningen. Och jag får upplysa, att icke heller jag haft ondt af de bär påpekade olägenheterna, lika litet som jag befarar, att jag skall få det. Derfor kan jag således säga min mening helt opartiskt.

Här har anförts af en talare, att arbetaren bör hafva en viss lön för sitt arbete. Det är någonting, som jag alltid varit för. Ty då jag uppgjort med arbetare, ha vi träffat frivillig öfverens-kommelse, och denna har fått ega bestånd året ut, och dermed ha vi funnit oss belättna å ömse sidor. Men i tidningarna har jag sett, huru det förhåller sig på andra håll. Just då arbetsgifvarne äro bäst i behof af arbetarne, göra dessa strejk, för att arbetarne skola kunna tilltvinga sig den dagspenning, som de för sin del mena sig vara förtjenta af, utan att fästa afseende vid, om arbetsgifvarne hafva

råd att betala så mycket eller ej. Men arbetsgifvaren har ackord att fullgöra och har uppgjort sina beräkningar med hänsyn till vissa arbetskostnader. Nu gör han genom strejken förlust på sitt ingångna arbetsaftal.

Här har sagts om strejkerna, att orsaken till dem icke är att söka hos arbetarne. Ja, det kan väl hända, att förhållandet i något fall ställer sig så. Men i de flesta fall tror jag, att strejkerna sättas i gång af arbetstagarne. Men det är något annat vid strejkerna, som jag ändå finner allra mest motbjudande. Det är det, att, då strejk pågår, de, som frivilligt vilja gå till arbetet, blifva hindrade och ej få arbeta. Icke är väl detta rättvisa. Kunde vi få en lag, en strängare lag, som straffade dylikt tvång, kunde väl ingen klaga deröfver. Med denna skrifvelse är ej något bestämdt uttalande gjordt, men det synes dock af motionerna, hvartåt man vill gå; och jag tycker, att skrifvelsen är helt och hållet oskyldig. Det är ju möjligt, att genom skrifvelsen man kunde få till stånd ett lagstadgande derom, att alla arbetsaftal skulle ingås genom kontrakt, som skulle af kontrahenterna underskrifvas. Då vore det ett fullkomligt aftal, och hvilkendera som helst, som sedan bröte aftalet, anser jag vara straffskyldig. Det skulle då ej blifva förnärmande för vare sig arbetsgifvare eller arbetstagarne. Jag tänker mig, att det ej skulle vara svårare att stifta lagar på detta område nu, än det varit i forna tider. Då gick det ju an att stifta lagar om förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetstagarne. Vi hafva till exempel tjenstehjonsstadgan. Det säges visserligen, att den i många stycken är föråldrad, och detta kan ju vara sant, men i många stycken är den ännu bra. Och jag tror, att, om vi finge ett mera omfattande lagstadgande, som ginge i något så när samma rigtning, det ej skulle vara förkastligt.

Här hafva af herr Branting anförts mångahanda skäl, som skulle visa, att denna lagstiftning vore obehöflig! Men de skälen anser jag väga så mycket för utskottets uttalande, att jag skall be att just på grund af dem få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Boëthius: Jag skall icke inlåta mig på någon principdebatt med den talare på stockholmsbänken, som nyss på ett talangfullt och — jag vill erkänna det — hofsamt sätt förde arbetareorganisationernas talan. Det är mycket af det han sagt, som jag är ense med honom om. Jag tror, att strejker verkligen haft och framdeles kunna ha sin betydelse och sitt berättigande. Jag tror, att utan dem icke den befogade sträfvan, som finnes hos arbetareklassen, att höja sin ställning skulle hafva ledt till något resultat. Jag är också ense med honom derom, att staten bör förhålla sig fullt opartisk mot båda parterna. Men det var en punkt i hans anförande, som jag fäste mig vid och som synes strida just mot denna grundsats. Herr Branting talade om, att en arbetsgifvare hade utöfvat tvång mot en arbetare, ett tvång, bestående deri, att han gjort som vilkor för kvarstående i tjenst, att sagda person icke ginge in i en förening. Herr

Om lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetsaftal m. m.
(Forts.)

Om lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetsaftal m. m. (Forts.)

Branting yttrade då, att han erkände, att arbetsgifvaren varit fullt berättigad att göra en framställning med afseende å den der föreningen, men att han icke varit berättigad att förena den framställningen med en hotelse. Hotelsen gälde nu ingen olaglighet, utan afsåg befogetheten att begagna sig af en laglig rätt att uppsäga ett arbetsaftal. Jag undrar, hvad herr Brantings mening med detta är. Är det herr Brantings mening, att det skulle blifva en lagstiftning af den innebörd, att en arbetsgifvare icke skulle hafva rättighet att vid privat aftal uppställa det ena eller det andra villkoret eller att bryta ett privat aftal på laga sätt af den ena eller andra orsaken? Då — om man håller på, att staten skall förhålla sig opartiskt — blir detta ett tveegadt svärd. Ty ha icke arbetsgifvarne rättighet att göra en sådan framställning förenad med hotet af att inom arbetsaftalets gränser uppsäga arbetarne, då ha icke, eller böra icke heller arbetarne ha rättighet att till arbetsgifvarne göra framställningar förenade med hot om att uppsäga arbetsaftalet, d. v. s. om strejk.

Eftersom saken blifvit bragt på tal, och eftersom man sett ett försök till lagstiftning med afseende på denna sak utaf ganska betänklig art uti vårt grannland, har jag velat begagna tillfället att nu genast fästa uppmärksamheten derpå, att förbjuder staten arbetsgifvaren full frihet med afseende på arbetsaftalet, då blir det en nödvändig konsekvens, att staten också kan förbjuda arbetaren full frihet, d. v. s. komma med en lagstiftning mot strejker. Lika rätt, som arbetarne ha att komma och säga: »få vi icke denna fordran uppfylld, så göra vi strejk», lika rätt måste ock arbetsgifvaren ha att säga: »får jag icke denna fordran uppfylld, så får ni flytta». En dylik tvångslagstiftning mot arbetsgifvarne vore därför, jag upprepar det, ett tveegadt svärd.

Hvad som för öfrigt för mig i denna sak är det väsentligaste, det är, att arbetets frihet verkligen upprätthålles, och till arbetets frihet räknar jag rätten att låta bli att arbeta, så vida jag dermed icke kränker ett lagligt aftal eller kontrakt, men det är ju icke i allmänhet fallet vid strejker. Till arbetets frihet räknar jag vidare rätten att arbeta, rätten för den enskilde arbetaren att arbeta, om han det vill, utan att tyranniseras af yttre myndigheter, och sådana myndigheter kunna verkligen dessa fackföreningsstyrelser anses vara.

Då emellertid ingenting om den saken nu föreligger, och då vår lag innehåller bestämmelser till skydd för arbetets frihet, så har jag i denna sak nu intet yrkande att göra.

Herr Meyer: Det har visserligen icke varit min mening att yttra mig i föreliggande fråga, ty jag får bekänna, att jag är synnerligen illa rustad att deri uppträda. De i ämnet väckta motionerna har jag icke hunnit bestå mer än en första läsning, och min första läsning är icke mycket värd, och utskottets förslag har jag knappast läst, så att herrarne få ursäkta, om jag begår något misstag. Hvarför jag i alla fall begärt ordet, är därför, att en ärad kamrat här i

kammaren nyss sade till mig, att jag väl ändå inte ville vara med om den föreslagna skrivelsen, fast jag härom dagen stod emot herr Branting i en annan fråga. Ehuru jag anser, att jag i allmänhet icke är så synnerligen rädd utaf mig, så tillstår jag dock gerna, att det kuraget har jag icke, att jag skulle våga låta någon här i kammaren hysa den misstanken, att jag skulle hafva velat vara med om att skriva i det syfte, som här är föreslaget. Det är egentligen herr Jakobsons motion, som jag fäst mig vid.

Jag kan mycket väl förstå den ärade motionärens resonnement, då han säger, att om en arbetare har träffat ett aftal, så är han lika väl som någon annan skyldig att hålla detta aftal och icke berättigad att bryta det, därför att han vill göra strejk. Jag medger, att om en arbetare ingått ett kontrakt, är han lika väl som någon annan skyldig att respektera sitt ord och uppfylla kontraktet, men jag tror, att arbetarne i allmänhet ha svårt att inse, att den rätt, som de i vanliga fall ha, att göra strejk inskränkes deraf, att de gått in på ett skriftligt aftal, hvars innebörd de i många fall kanske icke hade klart för sig, när de undertecknade det. Men för öfrigt, om det är origtigt af arbetaren att bryta sitt aftal, hvad skulle följden bli, om den ärade motionärens förslag skulle bli lag, d. v. s. om man finge rättighet att sätta arbetare, som strejka, i fängelse. Arbetarne skola naturligtvis vara skyldiga, liksom hvarje annan, som bryter ett kontrakt, att ersätta den materiella skada, som vållas genom detta kontraktsbrott. Men i hvilket skick utgår arbetaren utur en strejk — denna må nu hafva kommit till på ena eller andra sättet? Jo, vanligen så, att han eger absolut ingenting. Af det lilla, som han till äfventyrs egde före strejken, har han derefter ingenting kvar. Han skall då till råga på eländet sättas i fängelse, därför att han icke har någonting att betala med, d. v. s. för detta speciella fall skulle vi åter införa en institution, som vi, jag vet icke för huru många år sen, totalt utdömt, nemligen gäldstugan eller bysättningshäktet. Det är detta, som jag omöjligen kan vara med om. Då man nu skrifer till Kongl. Maj:t, såsom här föreslagits, och icke säger hvad Riksdagen vill, utaf det skäl, att hvarken Riksdagen eller utskottet sjelfva i detta fall veta hvad de vilja, utan öfverlemnar åt Kongl. Maj:t att utfinna någonting, så skulle ett bifall till utskottets förslag kunna tolkas, som om denna kammare ville vara med om ett återinförande af bysättningshäktet. Men det tycker jag bör få hvila i grafven vid sidan af sina fullt jembördiga kamrater, spöstraffet och vatten- och brödstraffet.

För min del vill jag icke vara med om förslaget, utan ber jag att få yrka afslag derå.

Med herr Meyer förenade sig herrar *Johnsson* i Bollnäs, *Collander* och *Eriksson* i Elgered.

Herr Elowson: Mig synes den principen riktig, att man beträffande aftal om arbete upprätthåller friheten mellan de intresserade parterna, mellan arbetsgifvare och arbetare.

Om lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetsaftal m. m.
(Forts.)

Om lagstift-
ningsåtgärder
till skydd för
arbetsaftal
m. m.
(Forts.)

På grund deraf hemställer jag om afslag å utskottets hemställen.

Herr Jakobson: Såvidt jag kunnat fatta de två föregående talarne rätt, hafva de utgått från den synpunkten, att min motion skulle afsett att inkräkta på arbetarens fri- och rättigheter.

Hvad först beträffar herr Ohlssons yttrande, vill jag säga, att man här icke föreslagit något, som skulle inkräkta på arbetarnes frihet att ingå aftal. Hvad vidare beträffar herr Branting, som sade, att föreningsrätten af mitt förslag skulle blifva illa berörd, så vill jag erinra honom derom, att, om man läser min motion rätt, man skall finna, att den innehåller ingenting i den vägen, man har icke velat på något sätt inkräkta på församlingsfriheten. Till bestyrkande af detta mitt påstående skall jag be att få upprepa ett par rader i min motion på sidan 14. Det heter der: »Det kan icke heller blifva tal om att på något sätt inskränka arbetarnes sammanslutningsrätt, så mycket mindre, som i denna i och för sig icke ligger något skadligt. Här kan endast blifva fråga om, och det är äfven allt hvad som behöfves, att skapa en lagstiftning, som på ett nöjaktigt sätt skaffar helgd åt det arbetsaftal, som arbetaren själf frött och otrunget ingått med sin arbetsgifvare.» Jag har således i min motion tydligt velat påpeka, att meningen icke varit, som man sagt, att inkräkta på arbetarnes frihet.

Men det är att märka, att jag velat freda dem, som under en strejk äro utsatta för påtryckning, därför att de vilja fullgöra sitt arbete, hvilket de nu icke kunna göra utan att bli betraktade som strejkbrytare. För dem åsyftar jag i min motion en räddning lika såväl som för sådana arbetsgifvare, som fullgjort sina skyldigheter mot sina arbetare.

Nu vill jag säga, att nog kunde de ärade talare, som velat förkasta så väl min som herr Ljungbergs motion och utskottets betänkande, ändock hafva fäst sig något vid den billighet, som jag påpekat i min motion. Jag har icke fordrat något obilligt, ty man får icke säga, att här är fråga om att tvinga arbetarne till några vilkor, som de icke kunna uppfylla, utan här är endast fråga om att arbetsgifvarne skola vara berättigade att utaf sina arbetare fordra ett så pass noggrant fullgörande af aftalet, att de icke upphöra med sitt arbete förrän 14 dagar efter uppsägning. Det är detta, min motion innehåller, något annat har jag icke begärt. Det vore något helt annat, om fråga vore om att här uppgöra kontrakt med arbetarne, hvarigenom de blefve bundna en längre tid, till exempel 3 månader, 6 månader, 1 år eller mera, men här har ifrågasatts endast två veckor, 14 dagar, och det är ett vilkor, som hvilken arbetare som helst kan uppfylla; och för arbetsgifvaren är det af stor vikt och värde att ha 14 dagar på sig, hvarunder han säkert kan påräkna att hafva sina arbetare. På den tiden kan han ordna för sig, antaga nya arbetare i stället för dem, som sluta, o. s. v. Mycket kan sålunda hinna

uträttas på 14 dagar, och för arbetsgifvarne är ofta dermed mycket vunnet. Det är därför att röra upp en storm i ett vattenglas att säga, att man vill lägga på arbetarne något, som skulle hindra dem i utfövändet af deras fri- och rättigheter. Något dylikt har jag icke åsyftat.

Från såväl det ena som det andra hållet har det talats om att man vill inkräkta på arbetarnes frihet och församlingsrätt, men jag ber då att ännu en gång få erinra derom, att det icke gäller mera än 14 dagars uppsägningstid, och jag tror, att det ligger mycken rättvisa i det stadgandet.

Nu har utskottet icke velat acceptera hvad jag här föreslagit, och jag vill icke heller yrka på något annat, än hvad utskottet kommit till. Men jag tror, att frågan lämpligen kan återkomma ett annat år och kanske då utan att det föreslås så stränga bestämmelser, som jag fordrat. Jag medger, att det kan synas strängt att bestämma, att, om en arbetare tredskas och icke vill fullgöra sin skyldighet, utan förorsakar sin arbetsgifvare kostnad och skada, han då skall straffas, men samma är förhållandet med arbetsgifvaren enligt förslaget. Det står tydligt och klart, att om arbetsgifvaren icke kan godtgöra arbetaren tillskyndad skada, skall också han straffas.

Men, som sagdt, jag tror, att, i det läge frågan nu ligger, man kan tänka äfven på något annat sätt för densammans lösning.

Som jag tror mig veta, är det i Danmark vanligt, att hvarje arbetare är försedd med en så kallad betygs- eller aftalsbok. Om man skulle få bestämmelser om att en arbetare i allmänhet skall vara försedd med en aftalsbok, som skall innehålla uppgift om huru han fullgjort sitt arbete hos en föregående arbetsgifvare, och så inträffar, att arbetaren kommer och företer en bok, som icke är klar med en föregående arbetsgifvare, så skulle han icke erhålla det sökta arbetet hos den nye arbetsgifvaren.

Om nu den senare arbetsgifvaren det oaktadt mottog en sådan arbetare, skulle han vara förvunnen till vissa böter, och upprepades förseelsen en gång till, skulle böterna blifva större. Något sådant har, efter hvad mig sagts, införts i Danmark.

Med sådana aftalsböcker i handen vore i alla fall möjligt för arbetsgifvarne att se sig om för att få arbetare, som ordentligt hade fullgjort föregående aftal hos en arbetsgifvare. Jag tror, som sagdt, att frågan kan behöfva återkomma till en annan riksdag.

I det läge, frågan nu ligger, har jag intet annat yrkande att göra än om bifall till lagutskottets betänkande.

Herr Zotterman: Då en del af min valkrets berör den sista talarens valkrets, är det kanske icke alldeles olämpligt, att jag här säger några ord, så att kammaren må få höra äfven meningarne ifrån det hållet, och gör jag det så mycket hellre, som jag fått mottaga en petition från åtskilliga i min valkrets med anhållan, att jag måtte motsätta mig framgång af de så kallade strejkmotionerna. Jag kän-

Om lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetsaftal m. m.
(Forts.)

*Om lagstift-
ningsåtgärder
till skydd för
arbetsaftal
m. m.
(Forts.)*

ner mig manad att först och främst för kammaren förklara, att jag icke alls är någon vän af strejker. Den ståndpunkten intog jag redan till den stora sundsvallsstrejken, den första i vårt land, så vidt jag kan påminna mig, och för den skull opponerade jag mig emot ett yttrande, som faldes i ett tal vid den festliga tillställning, som afslutade första arbetaremötet i Stockholm år 1879; det sades nemligen då: »att den landshöfding, som med bajonetter sprängde strejken i Sundsvall, planterade socialismens fana på svensk jord.»

Sälunda ha herrarne klart för sig, att jag från allra första början varit emot strejker, men, mine herrar, trots denna min och många fleras uppfattning och ställning till frågan kan jag ej neka till, att jag måst bevitna, att strejkrörelsen sedan dess gjort stora insteg i vårt land. Herrarne hörde sjelfva hvad herr Branting nyss anförde om den verkan, som herr Eliassons motion har haft. Denna verkan har blifvit den motsatta till hvad man tänkt sig, i det att strejkrörelsen efter denna motions antagande har blifvit lifligare. Låter det underligt då, när jag säger, att, om vi antaga skärpta lagbestämmelser mot dessa strejker, vi å andra sidan ha att befara skarpare och mer intensiva anfall mot sådana lagbestämmelser, eller att den tanke, som ligger till grund för dessa strejker, kommer att leta sig fram på andra vägar, och det med än större styrka och trots dessa lagar.

Jag tror således, att när den siste talaren sade, att han ville skydda landet från den våldsamma strejkrörelsen, han skulle medverkat till en mycket lyckligare lösning af detta önskningsmål, om han aldrig kommit fram med en sådan motion, utan hellre möjligen kommit och upprepat en sådan begäran som t. ex. om skiljedomstolar. Det är min uppfattning. Deremot går motionären en annan väg, en väg bakåt, synes det mig, då han åberopar likartade förhållanden i tjenstehjonsstadgan och vill stödja sitt förslag på dem. Han kommer med tjenstehjonsstadgan, och i likhet med motionären i Första Kammaren åberopar han sig på denna och säger: när man kan göra så och så med stadda tjenare, skall man kunna använda samma tillvägagående äfven mot arbetare. Mine herrar, huru många bland oss är det, som med tillämpning i detta fall af tjenstehjonsstadgan antagit, haft i vår tjänst och från tjensten skilt tjenstehjon? Om man på en tjenare skulle tillämpa § 52 jemförd med § 45, hvilka paragrafer herr Ljungberg i sin motion åberopat, hvad värde tro herrarne, att tjenarens arbete då skulle hafva? Jag tror verkligen, att det fria aftalet mellan arbetare och arbetsgifvare är den säkraste grund, på hvilken man bygger framtida väl för så väl den ena som den andra parten.

På dessa skäl samt på grund deraf — hvad såväl den förste som flere efterföljande talare också framhållit — att skrifvelseförslaget i sig icke innebär någon fingervisning för Kongl. Maj:t, tager jag mig friheten att yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Jansson i Krakerud: Om jag för min del kunde finna någon möjlighet att åstadkomma en billig och rättvis lagstiftning,

hvarigenom man skulle kunna ordna arbetareförhållandena i vårt land, skulle jag gerna kunna vara med derom. Men jag får erkänna, att jag icke kan finna detta vara någon möjlighet. Lika litet som lagutskottet har kunnat se eller tänka sig något sätt för lösningen af denna fråga, lika litet kan jag det. Lagutskottet har behagat föreslå en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att Kongl. Maj:t skulle försöka göra någonting, men lagutskottet vet icke alls, hvad Kongl. Maj:t skall göra, och jag för min del kan ej heller alls förstå, hvad Kongl. Maj:t skall taga sig till härvidlag utan att angripa och hämma arbetets och industriens utveckling så väl på det ena som det andra området. Jag tror, att det helt enkelt icke går an för staten att reglera dessa förhållanden. Det är här så många faktorer, som man måste taga med i beräkningen och som omöjliggöra tillämpningen af en dylik lag.

Det var någon af utskottets ledamöter, som yttrade, att man skulle komma derhän, att man skulle få upprätta kontrakt mellan arbetare och arbetsgivare, och att, om dessa kontrakt på något sätt skulle komma att brytas, den som bröte dem skulle straffas enligt lag. Huru kan man tänka sig något så orimligt? Om en arbetsgivare gör upp kontrakt med ett hundratal arbetare, och om sedermera denna industriidkare kommer i en sådan ställning, att han saknar medel att kunna betala sina arbetare enligt det kontrakt, som han skrivit under, emedan hans produkter sjunkit i pris och det därför går ut för honom, skall han då straffas, därför att han ej kan betala dessa arbetare enligt det kontrakt, som han nödgats bryta? Samma är naturligtvis förhållandet med arbetarne. Om de skriva på ett kontrakt, och deras lifsförnödenheter och hvad de för öfrigt konsumera på grund af ett riksdagsbeslut så oerhördt stiga i pris, att de ej kunna lefva på den inkomst, som de hafva enligt detta kontrakt, skulle man då straffa dessa arbetare, därför att deras kontraktsenliga lön ej räcker till för att skaffa dem mat och kläder? Herrarne kunna väl finna, att detta omöjligen går för sig utan att förstöra det, som man egentligen vill befordra.

Jag tror således, att så väl klokhet som billighet och rättvisa fordra, att Andra Kammaren afslår utskottets hemställan. Jag skall bedja att få tillägga, att jag för min del verkligen är emot strejker, och att jag alltid har varit det; men, mine herrar, på senare tider ha förhållanden inträffat, som verkligen göra, att man till och med kan ha anledning påstå, att strejk skulle i vissa fall vara befogad. Om man nemligen tänker på några af de beslut, som Riksdagen i år fattat — vi ha exempelvis höjt tullen på skodon till det dubbla mot förut — så är det gifvet, att en mästare skall på en dylik tullförhöjning komma att förtjena penningar. Då hade ju Riksdagen egentligen också bort höja arbetsprisen åt gesällerna med 25 %, men det har Riksdagen icke brytt sig om. Det är väl då klart, att det är alldeles orimligt, att desse arbetare, som uppgjort kontrakt, skulle vara ovilkorligt bundna deraf, ehuru mästaren på grund af ett riks-

Om lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetsaftal m. m.
(Forts.)

Om lagstiftningsåtgärder till skydd för arbetsaftal m. m.

dagsbeslut kommer att få mera betaldt, än han hade utsigt att få, då han upprättade kontraktet.

Det är så många förhållanden, synnerligast med fäst afseende å skyddssystemet, som göra det alldeles omöjligt att lagstifta i detta ämne.

Lagutskottet, eller rättare sagdt en af motionärerna, har talat om legostadgan och sagt, att den i vissa fall borde tillämpas på arbetare. Jag skall då bedja att få fästa uppmärksamheten på, att det är en betydlig skilnad på aftal enligt legostadgan och andra aftal. En tjenare, som är stadd enligt legostadgan, har förutom lön äfven mat; och således inverka konjunkturena ej det ringaste på hans aftal, ty vare sig spanmålsprisen stiga eller falla, har han sin mat och lön i alla fall.

Således kan legostadgan stå qvar såsom en död bokstaf, men jag skall bedja att få upplysa herrarne om, att den icke tjenar till någon som helst nytta.

Det har händt en enda gång i mitt lif — jag var ung då, omkring fjorton år — att jag sett ett exempel på tillämpning af legostadgan. Det var en hemmansegare, som stadd en dräng, hvilken var hemma, jag mins icke precis hvar, men på något ställe cirka en mil från hemmansegarens boningsort. När flyttningstiden kom, behagade drängen ej flytta dit, utan husbonden fick sjelf ge sig i väg efter honom och tog honom med till sitt hem. Då de kommo dit, undfagnade husbonden honom dels med bränvin och dels med god mat för att på det sättet möjligen kunna komma öfverens med honom. Ja, drängen han söp och han åt, tills han blef mätt, och sedan satt han och språkade med sin tilltänkte husbonde ända till dess det blef qväll. Då gick han till en bekant, han hade i samma by, en annan dräng — och på morgonqvisten gick han hem till sitt. Det var förstås inte husbonden nöjd med, utan då det dragit om några dagar, skickade han länsmannen på drängen och hemtade honom. Det gick sedan till på samma sätt igen; husbonden gick till väga lika humant som förut, och drängen visade sig också lika human och tillmötesgående — men på morgonen gick han hem igen. För tredje gången blef han då hemtad; och husbonden betedde sig lika som förut — men drängen handlade då också på samma sätt som förut. När husbonden då skjutsat med drängen tre gånger, insåg han, att saken var omöjlig, och gaf hoppet förloradt. Men aldrig har jag hört, att den husbonden sedan tillämpat legostadgan, och icke någon annan heller.

Jag tror alltså att, ehuru man ur rättskänslans synpunkt mycket väl kan tillämpa legostadgan på tjenare, den ej duger här. Ty när husbonden ej har något att betala med, kan man ej straffa honom, för att han ej förmår uppfylla sitt kontrakt; och när en arbetare kommer i den ställning, att han ej kan lefva på den inkomst, han i kontrakt betingat sig, kan man väl ej straffa honom därför med att sätta honom i häkte. Då borde vi naturligtvis också bestämma, huru mycket en arbetare skall anses böra ha i lön för att under alla för-

hållanden vara bunden af sitt kontrakt, och finge då anställa jemförelser i fråga om familje- och bostadsförhållanden och allt sådant der. Detta synes mig dock vara alldeles omöjligt.

Jag tror således, att Andra Kammaren gör klokast i att afslå utskottets betänkande, synnerligast därför, att ingenting i vårt land inträffat, som ger anledning till en sådan här lifig debatt och allmän uppståndelse. Visserligen inträffade för några år sedan några obefogade strejker, af hvilka arbetarne ledo rätt betydligt, men jag är öfvertygad, att det sunda förnuftet alltid kommer att taga ut sin rätt, så att allt kommer att regleras på mera och mera förståndigt sätt, utan att lagstiftningen behöfver lägga sig i sådana der enskilda förhållanden.

På grund af hvad jag nu yttrat, torde herr talmannen finna, att jag för min del yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr Petersson i Brystorp: Den siste ärade talaren framhöll, att prisen på lifsförnödenheter, klädespersedlar och dylikt kunde stiga, sedan ett kontrakt blifvit upprättadt. Men jag har ju aldrig sagt, att kontrakten skulle upprättas på listid, utan de kunde ju röra ett arbetsaftal på fjorton dagar eller tre veckor eller en månad — jag har aldrig bestämdt tiden därför.

För öfrigt vill jag påpeka, att den der drängen, som den siste talaren berättade om, påtagligen tillhörde strejkkpartiet; och när herr Jansson talade om honom, så lät det, som om han sjelf också tyckte, att strejker vore trefliga. Jag är derutinnan af annan åsigt.

Så talade herr Jansson vidare om, att arbetstagarne kanske icke alltid få ut sin aflöning af husbonden. Ja, men herr Jansson måtte väl så väl som jag veta, att arbetarne ha förmånsrätt för sin lönefordran hos arbetsgifvaren, såvidt aflöningen ej stått inne längre än tre månader — så i det fallet löpa de då ej någon risk.

En föregående talare nämnde, att här skulle vara fråga om att gå tillbaka till bysättningshäkte, vatten- och brödstraff och dylikt. Hvem i all världen har sagt något sådant? Jag talade om kontrakt såsom uttryck för ett *frivilligt* aftal till säkerhet för både arbetare och arbetsgifvare. De skulle ju hafva sin frihet, båda två.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å såväl nämnda hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som beträffande lagutskottets förevarande utlåtande n:o 50 afslår såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan.

Omröstningen visade 128 ja mot 83 nej; hvadan kammaren beslutat i enlighet med ja-propositionens innehåll.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *O. W. Redelius* under åtta dagar från och med den 10 instundande maj.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,32 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.